

Системи поводження з твердими побутовими відходами в українських містах, роль міського населення в роздільному збиранні сміття та рекомендації для органів місцевого самоврядування

*Аналітичне дослідження, виконане в рамках Проекту ПРООН
«Муніципальна програма врядування та сталого розвитку»*

Це видання підготовлене в рамках виконання проекту Програми розвитку ООН «Муніципальна програма врядування та сталого розвитку».

Думки, висновки чи рекомендації належать авторам та упорядникам цього видання і не обов'язково відображають погляди Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй чи інших агенцій ООН.

«Системи поводження з твердими побутовими відходами в українських містах, роль міського населення в роздільному збиранні сміття та рекомендації для органів місцевого самоврядування». — Київ: ПРООН/МПВСР, 2011.

Внесок у підготовку дослідження — Бондар І. Л., Полтораченко Л. І.

У виданні наведено огляд нормативно-правових актів Європейського Союзу з питання поводження з відходами, проаналізовано стан сфери поводження з твердими побутовими відходами в Україні та проблеми, що існують в галузі, визначено роль об'єднань співвласників багатоквартирних будинків у системі роздільного збирання побутових відходів, правила надання послуг із вивезення побутових відходів, регламентовано процедуру розробки схем санітарної очистки міст та програм поводження з побутовими відходами, запропоновано можливі напрямки інформаційних кампаній для населення та ін.

Видання: Програма розвитку ООН «Муніципальна програма врядування та сталого розвитку».

Фото, використані у публікації, належать Проекту ПРООН/МПВСР.

Усі матеріали цієї публікації можуть бути вільно використані як повністю, так і окремо. Передрук повинен містити посилання на Представництво Програми розвитку ООН в Україні.

Представництво ПРООН всіляко вітає якнайширше поширення його інформаційної продукції серед ЗМІ, органів державної та місцевої влади, громадських організацій, аналітичних центрів, освітніх установ тощо.

Проект ПРООН «Муніципальна програма врядування та сталого розвитку» (ПРООН/МПВСР) був започаткований у 2004 році з метою сприяння розвитку місцевого самоврядування у містах України задля покращення рівня якості життя мешканців міст за рахунок упровадження механізмів самодопомоги. Програма співпрацює з організаціями громад, освітніми установами, місцевими неурядовими організаціями та місцевими органами самоврядування 23 міст та 5 селищ міського типу України й іншими партнерами громадського та приватного секторів на місцевому рівні щодо впровадження відповідних механізмів для забезпечення сталого розвитку. З 2004 до 2010 р. було підтримано 232 проекти місцевих громад загальною вартістю 26,3 млн. грн. Більше інформації про діяльність проекту — на сайті <http://msdp.undp.org.ua>.

Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН) є глобальною мережею ООН в галузі розвитку, організацією яка виступає за позитивні зміни та надає країнам доступ до джерел знань, досвіду та ресурсів задля допомоги людям усього світу в побудові кращого життя. Ми співпрацюємо з 166 країнами світу, допомагаючи їм знаходити власні шляхи розв'язання глобальних та національних проблем у сфері людського розвитку. Покращуючи свої власні можливості, вони мають змогу використовувати досвід та знання співробітників ПРООН та широкого кола наших партнерів (www.undp.org.ua).

Адреса: вул. Еспланадна, 20, 7-й поверх, оф. 714-715, м. Київ, 01601
Тел. +38 (044) 584-34-75, факс: 584-34-76

Електронну версію цієї книги можна знайти на веб-сторінці <http://msdp.undp.org.ua>.
Перше видання: 2011 р.

Зміст

	Стор.
Вступ	
1. Нормативно-правові акти Європейського Союзу з питання поводження з відходами.	
2. Стан сфери поводження з твердими побутовими відходами в Україні та проблеми, що існують в галузі.	
3. Конкретні питання в сфері поводження з побутовими відходами в містах України.	
4. Роль об'єднань співвласників багатоквартирних будинків у системі роздільного збирання побутових відходів.	
5. Правила надання послуг із вивезення побутових відходів.	
6. Порядок формування тарифів на послуги з вивезення побутових відходів.	
7. Розробка схем санітарної очистки міст та програм поводження з побутовими відходами.	
8. Муніципальні програми, моделі та методи створення загальноміських систем, комунальні підприємства та/або приватний бізнес у системі роздільного збирання, перевезення та подальшого перероблення ПЕТ-тари та паперу.	
9. Інформаційні кампанії/мотиваційні принципи.	
10. Методи моніторингу.	
11. Залучення місцевих та зарубіжних інвестицій у бізнес. Публічно-приватне партнерство у сферу поводження з побутовими відходами.	
Рекомендації Всеукраїнського семінару з питань поводження з твердими побутовими відходами «Саночистка 2011», 2-3 червня 2011 р., м. Бердянськ	

Вступ

Україна — не єдина держава в Європі, перед якою постають проблеми у сфері поводження з твердими побутовими відходами (ТПВ) на рівні органів місцевого самоврядування. Зростання чисельності населення, швидка індустріалізація та ріст ринків у всіх країнах призводять до неминучого збільшення кількості побутових відходів, які генеруються. Однак більшість розвинених європейських держав здатні захистити навколишнє середовище та досить ефективно впроваджувати сучасні технології переробки та утилізації ТПВ задля забезпечення нормальної життєдіяльності населення, охорони довкілля та ресурсозбереження. Незважаючи на досягнуті очевидні позитивні результати, державні та місцеві органи влади у цих країнах вживають додаткових зусиль для розвитку конкурентних ринків постачальників послуг та створення привабливого бізнес-середовища для інвесторів.

У той час як деякі європейські країни планують через 5-7 років повністю припинити захоронення твердих побутових відходів на полігонах, більшість українських населених пунктів продовжують інтенсивно використовувати існуючі звалища, технічний стан яких у багатьох регіонах не відповідає встановленим технічним вимогам. Відсутність необхідних коштів у бюджетах усіх рівнів, непривабливий для інвесторів бізнес-клімат в Україні, політична нестабільність, бездіяльність деяких місцевих органів влади і населення, а також суперечки щодо земельних питань на місцевому рівні протягом останніх 11 років змушують Україну продовжувати будівництво нових полігонів замість розробки та впровадження сучасної системи управління твердими побутовими відходами та потужностями щодо їх переробки та утилізації.

Низька інноваційно-інвестиційна активність суб'єктів господарювання у сфері поводження з твердими побутовими відходами виражається у повільних темпах упровадження роздільного збирання побутових відходів, сортування, енергетичної утилізації тощо.

Грамотне просування та впровадження системи роздільного збирання ТПВ в житловому секторі населених пунктів, створення і розвиток технологічних ланцюжків через комунальні або приватні підприємства дозволить скоротити обсяг ТПВ, які щодня вивозяться на місцеві полігони/сміттєзвалища, на 25-30%. Ця діяльність потребує володіння професійними знаннями і компетентних дій органів місцевої влади, а також залучення (шляхом проведення просвітницьких кампаній та економічної мотивації) і співпраці з населенням, яке мешкає у багатоквартирних будинках, організованих в об'єднаннях співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ), та власників приватних будинків котеджного типу. Адже сьогодні в Україні функціонує 12386 об'єднань співвласників багатоповерхових будинків. Відповідно до Загальнодержавної програми реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2009-2014 роки до кінця 2014 року заплановано створити 45530 ОСББ, що становитиме близько 70% житлового фонду багатоповерхівок.

470 ОСББ у 29 містах-партнерах створено завдяки підтримці «Муніципальної програми врядування та сталого розвитку», що впроваджується Програмою розвитку ООН в Україні. Близько 50 тисяч жителів об'єдналися та відчували переваги утримання й обслуговування власних багатоквартирних будинків силами об'єднання співвласників.

Проект ПРООН «Муніципальна програма врядування та сталого розвитку» (ПРООН/МПВСР) сприяє розвитку політики, практик і процедур, які за умови впровадження органами місцевого самоврядування поліпшують умови проживання населення, якість житлово-комунальних послуг, забезпечують участь громадян у процесах прийняття рішень на місцевому рівні та сталий розвиток їх територіальної громади. Для того щоб ініціювати процес покращення певних галузей самоврядного управління, ПРООН/МПВСР надає допомогу у вигляді тренінгів, навчальних посібників, інформаційних та аналітичних звітів,

професійних консультацій та рекомендацій, а також грантів для реалізації ініціатив місцевих громад у сфері розвитку. Реформування житлового сектора, комунального господарства є важливим завданням для кожного населеного пункту.

Отже, очікується, що професійна інформація і рекомендації, які будуть представлені в даному аналітичному огляді, допоможуть органам місцевого самоврядування країни впроваджувати реформу в сфері поводження з побутовими відходами на місцевому рівні.

У представленому огляді визначено проблеми у сфері поводження з ТПВ, які є актуальними для українських міст, відповідні рекомендації директив Європейського Союзу, положень українського законодавства та правових ініціатив, запропонованих міністерствами, відповідальними за технічне регулювання визначеної сфери, а також наведено рекомендації, зауваження і деякі передові практики окремих українських міст у вирішенні найбільш типових проблем.

Нормативно-правові акти Європейського Союзу з питання поводження з відходами

При огляді міжнародного досвіду та практик, європейських директив у сфері поводження з твердими побутовими відходами стає очевидно, що європейська політика про відходи як пріоритетну мету ставить запобігання і зменшення виробництва відходів і їх шкідливого впливу. Цього можна досягти шляхом застосування чистих технологій, економії природних ресурсів, розроблення екологічно безпечних продуктів і належних технологій кінцевої утилізації небезпечних речовин, які містять відходи, призначені для вторинного використання.

Основною метою є вторинне використання відходів за допомогою перероблення, повторного використання, поліпшення або будь-якого іншого процесу з отриманням вторинної сировини чи використання відходів як джерела енергії («відновлення енергії»).

Управління відходами регулюється великою кількістю директив і регламентів ЄС.

Рамкова директива ЄС про відходи (Директива Європарламенту і Ради 2006/12/ЄС від 5 квітня 2006 р. про відходи).

Рамкова директива про відходи (РДВ) є базовим законом ЄС у сфері управління відходами. Вона поширюється на всі потоки відходів (виняток становлять ядерні відходи і деякі інші специфічні види відходів).

РДВ встановлює так звану ієрархію відходів, правила планування управління відходами, їх кваліфіковане збирання і перероблення, а також вимагає дотримання обов'язкових дозвільних процедур для переробників.

Загальною вимогою Рамкової директиви про відходи є те, що країни-члени повинні додатково перед уживанням важливих заходів для забезпечення утилізації та відновлення відходів обмежити виробництво відходів, зокрема, шляхом заохочення екологічно чистих технологій і продуктів, які можуть бути перероблені та використані повторно, беручи до уваги існуючі або потенційні можливості ринку утилізованих відходів.

За предметом регулювання ці акти можна поділити на три групи:

• **Акти, які регулюють конкретні операції поводження з відходами.** Основу актів цієї групи складають директиви, що встановлюють вимоги до діяльності та дозволів на діяльність із видалення відходів (найчастіше — спалювання чи захоронення). Основними нормативно-правовими актами цієї групи є:

- Директива 1999/31 про захоронення відходів;
- Директива 2000/76 про спалювання відходів.

• **Акти, які регулюють поводження з окремими видами відходів.** Це здебільшого директиви, що встановлюють вимоги до поводження з небезпечними відходами та їх окремими типами, а також відпрацьованими мастилами, пакувальними матеріалами, батареями і акумуляторами. Основними актами цієї групи є:

- Директива 91/689 про небезпечні відходи;
- Директива 94/67 про спалювання небезпечних відходів;
- Директива 75/439 про утилізацію відпрацьованих олив;
- Директива 94/62 про упаковку та відходи упаковки;
- Директива 91/157 про батареї та акумулятори, які містять певні небезпечні речовини;

- Директива 78/176 про відходи виробництва діоксиду титану;

• Директива 2009/40/ЄС Європейського парламенту і Ради «Про перевірку технічного стану моторних транспортних засобів та їхніх причепів на придатність до експлуатування» від 6 травня 2009 року;

- Директива 2000/59 про портове приймальне обладнання для корабельних відходів та залишків вантажу;
- Директива 2002/95 про обмеження використання певних небезпечних речовин у електричному та електронному обладнанні,
- Директива 2002/96 про відходи електричного та електронного обладнання.
- **Акти, що регулюють переміщення відходів.** У цій групі документів переважають регламенти, які встановлюють вимоги до транзиту, експорту й імпорту відходів у межах та за межами ЄС. Основним нормативно-правовим актом цієї групи є:
  - Регламент Ради 259/93 про нагляд і контроль за переміщенням відходів у межах ЄС, ввезення в ЄС та вивезення за його межі;
  - Регламент Ради 1547/1999, який визначає процедуру контролю щодо переміщення певних типів відходів до певних країн;
  - Регламент Ради 1420/1999, що встановлює спільні правила та процедуру щодо переміщення певних типів відходів до певних країн;
  - Директива 84/631/ЄЕС Ради європейських співтовариств «Про нагляд і контроль за транскордонним переміщенням небезпечних відходів у межах співтовариства».

Більшість старих країн-членів ЄС мають професійну систему збирання відходів, яка забезпечується або муніципальною владою, або приватними компаніями, наділеними компетентними органами повноваженнями поводження з відходами. Національне законодавство зазвичай монополізує такі муніципальні послуги зі збирання відходів і перероблення певних фракцій відходів, особливо коли це стосується відходів домогосподарств.

У країнах ЄС передбачено істотне скорочення розміщення на полігонах відходів, що біологічно розкладаються (порівняно з обсягами їх утворення в 1995 р.): у 2010 р. — на 25%, 2013 р. — на 50%, 2020 р. — на 67%. У Швеції, Данії, Швейцарії, Німеччині, Бельгії, Норвегії, Австрії, Нідерландах рівень перероблення твердих побутових відходів сягає від 30 до 50%, інші європейські країни переробляють від 15 до 30% своїх відходів. У США теплова енергія, що виробляється з твердих побутових відходів, є основним джерелом відновлюваної енергії (35,6% у загальному обсязі їх виробництва).

Директива про упаковку і відходи упаковки.

Такий напрям, як пакувальні відходи, підлягає регулюванню в рамках Директиви Європарламенту і Ради 94/62/ЄС від 20 грудня 1994 р. про упаковку і пакувальні відходи.

До пакувальних відходів належать відходи від усіх продуктів, вироблених із матеріалів будь-якої природи і використовуваних для надання форми, захисту, зручності поводження, доставки і презентації товарів, від сировини і до готової продукції, від виробника до споживача.

Країни-члени повинні:

- забезпечити зменшення кількості пакувальних відходів (наприклад, шляхом обмеження упаковки споживчих товарів);
- стимулювати повторне використання і відновлення/перероблення пакувальних відходів, а також дотримуватися квоти з відновлення/перероблення;
- сприяти системам повторного використання таких пакувальних матеріалів, які можуть бути повторно використані екологічно безпечним способом;
- здійснювати заходи для створення систем, що забезпечують повернення і/або збирання використаної упаковки споживачем чи іншим кінцевим користувачем або вилучення з певного потоку відходів для подальшого переспрямування за найбільш прийнятним шляхом поводження з відходами, а також повторне використання або відновлення, зокрема перероблення упаковки і/або її збирання, для того, щоб виконувалися завдання Директиви. Ці системи мають бути відкриті для участі суб'єктів економіки відповідних галузей і компетентних органів.

Директивою встановлені цільові показники з перероблення і відновлення пакувальних відходів.

Нині вимоги Директиви втілені у національному законодавстві (у вигляді законів) у таких країнах ЄС: Австрії, Бельгії, Великобританії, Німеччині, Данії, Ірландії, Іспанії, Італії, Люксембургу, Нідерландах, Португалії, Фінляндії, Франції, Швеції. У Греції юридичну силу має проект закону. У Данії, Фінляндії, Нідерландах діють добровільні угоди, які доповнюють державне правове регулювання.

Практично повне роздільне збирання усіх відходів упаковки здійснюється тільки у Німеччині та Австрії. В інших європейських країнах здійснюється роздільне збирання тільки окремих фракцій відходів упаковки. Відповідальність за такий тип збирання відходів упаковки несе місцева влада (у Великобританії, Греції, Данії, Ірландії, Іспанії, Італії, Люксембургу, Нідерландах, Португалії, Франції, Фінляндії), приватні компанії або муніципальні підприємства (у Австрії та Німеччині), громадські організації (у Бельгії), у Швеції працює система приймальних пунктів.

Тільки у 2007 році від збирання та перероблення тари і упаковки Німеччина отримала дохід у розмірі 10 млрд. євро.

Практично у всіх європейських країнах фінансування збирання, сортування та утилізації використаної упаковки здійснюють уповноважені некомерційні організації, які уклали відповідні угоди з промисловими виробниками і споживачами упаковки, місцевою владою та організаціями, що спеціалізуються на збиранні та утилізації відходів.

Директива Європарламенту і Ради 2002/96/ЄС від 27 січня 2003 р. про відходи електричного й електронного обладнання.

Директива про відходи електричного й електронного обладнання — одна з найбільш пізніх серед вузькоспрямованих директив про відходи.

Електричним і електронним обладнанням називається таке, для належної роботи якого необхідний електричний струм або електромагнітні поля, а також обладнання, призначене для генерування, передавання і вимірювання таких струмів і полів, що підпадає під категорії Додаток ІА і розроблене для використання при напрузі змінного струму менше 1000 V і постійного струму — менше 1500 V.

Країни-члени повинні стимулювати розроблення і виробництво електричного й електронного обладнання з урахуванням можливостей демонтажу і відновлення, зокрема повторного використання і перероблення обладнання, його компонентів і матеріалів.

Країни-члени повинні вжити належних заходів для того, щоб мінімізувати викидання відпрацьованого обладнання в суміші з несортованими муніципальними відходами і досягти високого рівня роздільного збирання такого обладнання. Директива зобов'язує країни-члени створювати системи, що дозволяють кінцевому користувачеві й дистриб'юторам повертати обладнання безплатно. Директива регламентує мінімальний показник роздільного збирання електронного та електричного обладнання від домогосподарств в кількості 4 кг в середньому на 1 мешканця в рік.

Директива встановлює також цільові показники з перероблення і відновлення, які змінюються залежно від категорії обладнання.

Директива про небезпечні відходи №91/689/ЄЕС.

Директива про небезпечні відходи №91/689/ЄЕС визначає специфічні вимоги для небезпечних відходів (тобто особливо токсичних, канцерогенних тощо — таких відходів, які зазвичай виробляє промисловість). Вона містить критерії для розроблення переліку небезпечних відходів — каталогу відходів, встановлює заборону на змішування і вимагає планування управління небезпечними відходами.

Директива встановлює заборону на змішування певних видів небезпечних відходів між собою, а також на змішування з безпечними відходами. Найважливіше полягає в тому, що небезпечні відходи не можуть бути змішані з метою розбавлення їх небезпечних властивостей, щоб таким чином змінити їх кваліфікацію на іншу категорію. Дозвіл на

змішування відходів може бути виданий тільки у виняткових випадках, за умови, що таке змішування екологічно доцільне, а надто коли воно сприяє посиленню безпеки під час знищення або відновлення.

Директива 91/157 Ради Європейського співтовариства про батареї та акумулятори, які містять певні небезпечні речовини із змінами, внесеними Директивою Комісії 98/101/ЄЕС від 22 грудня 1998 року.

Директива спрямована, зокрема, на запобігання, зменшення й у міру можливості усунення забруднення й забезпечення раціонального використання сировинних ресурсів, виходячи також із принципу «матеріальної відповідальності винуватця забруднення»; регулює поводження з акумуляторними батареями.

Директива обмежує вміст деяких важких металів у батареях — ртуті, кадмію, свинцю.

Акумуляторні батарейки повинні мати позначку у вигляді перекресленого сміттєвого контейнера, яка свідчить про те, що ці пристрої не можна викидати як звичайні побутові відходи. Члени ЄС зобов'язані організувати окрему систему збирання батарейок. А після внесених поправок у 1998 р. — використання батарейок, що містять ртуть.

Держави-члени повинні заборонити не пізніше 1 січня 2000 року продаж на ринку батарей і акумуляторів, які містять понад 0,0005% ртуті за масою, навіть у тих випадках, коли ці батареї й акумулятори є частиною електроприладів. Пальчикові елементи й батареї, складені з пальчикових елементів, у яких вміст ртуті не перевищує 2% за масою, не повинні підпадати під дію цієї заборони.

Директивою передбачено повний контроль за виконанням цих правил.

Стан сфери поводження з твердими побутовими відходами в Україні та проблеми, що існують в галузі

Існуюча практика поводження з твердими побутовими відходами не забезпечує захист населення і навколишнього природного середовища від їх шкідливого впливу. Ця ситуація характерна нині практично для усіх населених пунктів України і становить загальнодержавну проблему, необхідність вирішення якої відповідає основним принципам державної політики у сфері поводження з відходами, сформульованим у Законі України «Про відходи» щодо забезпечення нормальної життєдіяльності населення, належного рівня санітарного очищення населених пунктів, охорони довкілля та ресурсозбереження.

Побутові відходи — відходи, що утворюються в процесі життя і діяльності людини в житлових та нежитлових будинках (тверді, великогабаритні, ремонтні, рідкі, крім відходів, пов'язаних із виробничою діяльністю підприємств) і не використовуються за місцем їх накопичення.

У населених пунктах України проблема у сфері поводження з твердими побутовими відходами полягає у подальшому зростанні їхнього негативного впливу на навколишнє природне середовище та здоров'я людини через погіршення стану санітарного очищення населених пунктів, зростаючу кількість офіційних сміттєзвалищ та полігонів для захоронення твердих побутових відходів, значні обсяги несанкціонованого складування твердих побутових відходів майже на всій території країни.

Питомі обсяги утворення твердих побутових відходів в Україні постійно зростають: за останні десять років їх кількість, що припадає на одну людину, підвищилась приблизно на 75 відсотків і сьогодні складає в середньому 300-400 кг на рік.

В Україні за 2010 рік утворилося близько 50 млн. м³ твердих побутових відходів, що дорівнює близько 11 млн. тонн, які захоронюють на 4,5 тис. сміттєзвалищах і полігонах загальною площею понад 8 тис. га.

Кількість сміттєзвалищ, які перевантажені, — 314 (7%), а 897 сміттєзвалищ (20%) не відповідають нормам екологічної безпеки.

Неналежним чином проводиться робота з паспортизації, рекультивації та санації сміттєзвалищ. З 2700 сміттєзвалищ, які потребують паспортизації, у 2010 році фактично паспортизовано 13% сміттєзвалищ, 21% сміттєзвалищ від потреби рекультивовано, 16% сановано від потреби у санації.

Необхідно зазначити, що потреба у будівництві нових полігонів складає майже 670 одиниць.

На виконання вимог Закону України «Про відходи», Програми поводження з твердими побутовими відходами, затвердженої урядом, у 53 населених пунктах впроваджено роздільне збирання побутових відходів, у 8 містах працюють сміттєсортувальні лінії, в Києві, Дніпропетровську та Люботині Харківської області працюють сміттєспалювальні заводи, що надало можливість переробити та утилізувати близько 7% побутових відходів; частина твердих побутових відходів потрапила на заготівельні пункти вторинної сировини та сміттєпереробні заводи. Так, у 2010 році на заготівельні пункти потрапило 67 тис. т макулатури, 20 тис. т полімерів, 13 тис. т скла.

Упровадження роздільного збирання твердих побутових відходів в Україні

(за даними Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України)

№ з/п	Найменування населеного пункту	Рік упровадження роздільного збирання ТПВ	Перелік компонентів ТПВ, які збираються окремо
	АР Крим		

1	м. Сімферополь	2010	Скло, метали, полімери
2	м. Ялта	2010	Папір, полімери
	Вінницька область		
3	м. Калинівка	2009	Папір, полімери, скло
	Дніпропетровська область		
4	м. Вільногірськ	2009	Полімери
5	м. Дніпродзержинськ	2007	Полімери
6	м. Нікополь	2005	Полімери, скло
7	м. Новомосковськ	2009	Скло
	Донецька область		
8	м. Донецьк	2006	Полімери, скло
9	м. Краматорськ	2006-2007	Папір, полімери, скло
10	м. Слов'янськ	2004-2007	Папір, полімери, скло
11	м. Дружківка	2007	Папір, полімери, скло
	Житомирська область		
12	м. Коростень	2008	Скло, папір, метал
	Закарпатська область		
13	м. Ужгород	2008	Скло, папір, полімери
14	м. Берегове	2009	
15	с. Лохове, Мукачівський р-н	2004	Скло, папір, полімери
16	смт Великий Бичків, Рахівський р-н	2009	Полімери, папір, скло, метал
17	м. Рахів	2008	Полімери, папір, скло, метал
18	с. Ділове, Рахівський р-н	2009	Полімери, папір, скло, метал
19	с. Костилівка, Рахівський р-н	2009	Полімери, папір, скло, метал
20	с. Луг, Рахівський р-н	2009	Полімери, папір, скло, метал
	Запорізька область		
21	м. Запоріжжя	2009	Полімери, папір, скло, метал
	Івано-Франківська область		
22	м. Калуш	2007	Полімери, папір, скло
23	м. Івано-Франківськ	2006	Полімери
24	м. Бурштин	2008	Полімери, папір
25	м. Городенка	2004	Полімери, папір
26	м. Долина	2008	Папір, скло, полімери
27	м. Косів	2005	Полімери
28	с-ще Верховина	2005	Скло, папір, полімери
	Київська область		
29	м. Біла Церква	2009	Полімери
30	с. Княжичі, Броварський р-н	2009	Полімери
31	с. Рожни Броварський район	2009	Полімери
32	м. Українка	2008	Полімери, скло
33	м. Буча	2004	Полімери, метал, скло, папір
	Львівська область		
34	м. Львів	2009	Полімери
	Миколаївська область		
35	м. Вознесенськ	2009	Папір, полімери, скло
	Полтавська область		
36	м. Кременчук	2009	Папір, полімери, скло
37	м. Миргород	2006	Папір, полімери, скло

38	м. Карлівка	2009	Папір, полімери, скло
	Рівненська область		
39	м. Острог	2010	Полімери, скло
40	м. Дубно	2008	Скло, папір
	Тернопільська область		
41	м. Терєбовля	2009	Полімери
42	м. Чортків	2009	Полімери
	Харківська область		
43	м. Харків	2004	Папір, полімери, скло
44	с-ще Комсомольське	2008	Папір, полімери
	Хмельницька область		
45	м. Хмельницький	2005	Полімери, скло
	Черкаська область		
46	м. Черкаси	2005	Полімери
47	м. Умань	2010	Папір, полімери, скло
48	м. Сміла	2007	Полімери
49	м. Канів	2007	Полімери, скло
50	м. Ватутіне	2009	Полімери
	Чернівецька область		
51	м. Чернівці	2009	Полімери
52	м. Київ	2007	Папір, полімери
53	м. Севастополь	2006	Папір, полімери, скло

Існуючі смітєсортувальні, смітєпереробні та смітєспалювальні станції (заводи, комплекси) в Україні

№ з/п	Населений пункт	Упроваджена технологія
	АР Крим	
1	м. Саки	Смітєсортувальний комплекс
	Дніпропетровська область	
2	м. Дніпропетровськ	Смітєспалювальний завод
	Запорізька область	
3	м. Запоріжжя	Смітєсортувальний комплекс
	Київська область	
4	с. Погреби, Васильківський р-н	Смітєпереробний комплекс
5	м. Буча	Сортування, переробка
	Кіровоградська область	
6	м. Олександрія	Смітєсортувальна лінія
	Харківська область	
7	сmt Рогань	Смітєсортувальна лінія
8	м. Люботин	Смітєспалювальна установка
9	м. Київ	Смітєсортування
10	м. Київ	Смітєспалювання
11	м. Севастополь	Смітєсортування

Та ще зовсім не у всіх населених пунктах налагоджено належне поводження з побутовими відходами, що призводить до виникнення несанкціонованих звалищ. Як правило, у приватному секторі щорічно виявляється близько 35 тисяч таких смітєзвалищ,

що займають площу понад 1 тис. га. Водночас практично всі виявлені у 2010 році несанкціоновані звалища були ліквідовані.

Середній тариф на поводження з твердими побутовими відходами для населення складає близько 31 грн./м³, у т. ч. за захоронення — близько 9 грн./м³.

Такі тарифи значно нижчі за світові, що не дає підприємствам, які працюють у цій сфері, можливості дотримуватися відповідних технологічних норм та правил при здійсненні своєї діяльності, а також впроваджувати сучасні технології.

У 180 населених пунктах послуги з вивезення побутових відходів виключено зі складу послуг з утримання будинків і споруд та прибудинкової території. В середньому після виключення цієї послуги з послуг із утримання будинків і споруд та прибудинкової території рівень проплат збільшився на 2% (з 86%, коли послуга входила у квартирну плату, до 88% за окрему послугу).

На дотаційне фінансування розвитку та утримання санітарної очистки у 2010 році з місцевих бюджетів було виділено близько 162 млн. гривень.

Останнім часом в Україні змінився морфологічний склад твердих побутових відходів. Якщо раніше найбільш вагомою їх складовою були харчові відходи, то нині тверді побутові відходи на 50 відсотків складаються з використаної упаковки, здебільшого полімерної та комбінованої, більшість різновидів якої не піддається процесам біологічного розкладання і може багато років знаходитися у ґрунті.

Широке застосування у виробництві та побуті електричного та електронного обладнання, стрімке зростання його імпорту в Україну, технологічні нововведення у цій галузі зумовлюють швидкість заміни цього обладнання. Це призводить до того, що у складі твердих побутових відходів все частіше з'являються такі відходи. Перелік шкідливих речовин, що надходять на захоронення або спалювання у складі електричного та електронного обладнання, численний; найбільш небезпечні — важкі метали, речовини, що вміщують галогени, азбест тощо.

Не меншу загрозу навколишньому природному середовищу та здоров'ю людини становлять специфічні відходи лікувально-профілактичних установ, які потрапляють у контейнери твердих побутових відходів та можуть стати джерелом різноманітних інфекцій.

У сучасному побуті зростає кількість небезпечних відходів: гальванічні елементи, акумулятори, речовини побутової хімії, лаки, фарби тощо, їх складування на звалищах і полігонах значно підвищує ризик забруднення атмосфери, водних ресурсів, ґрунту токсичними аліфатичними, ароматичними та хлорорганічними речовинами, сполуками важких металів та ін., особливо у випадку загоряння твердих побутових відходів.

Практично всюди відсутні системи знешкодження фільтрату, що збільшує техногенну небезпеку цих об'єктів. На сміттєзвалищах не здійснюються заходи щодо вилучення та утилізації біогазу, чим, зокрема, порушуються закріплені Кіотським протоколом кількісні зобов'язання розвинутих країн і країн з перехідною економікою, включаючи Україну, з обмеження і зниження надходження парникових газів у атмосферу.

Деякі полігони перебувають у безпосередній близькості від житлової забудови, водних об'єктів, на ділянках, де активізуються зсуви ґрунту, порушуючи вимоги щодо санітарно-захисних зон. Виділенню земельних ділянок під будівництво нових полігонів для твердих побутових відходів протидіють населення, природоохоронні й громадські організації.

Головними причинами виникнення проблеми є:

- незадовільний рівень охоплення населення послугами з вивезення твердих побутових відходів;
- недостатня якість надання послуг з вивезення твердих побутових відходів;
- відсутність сучасних ефективних технологій перероблення та утилізації твердих побутових відходів.

Надання ефективних і якісних послуг згідно з вимогами Закону України «Про житлово-комунальні послуги» та іншими нормативно-правовими та нормативно-технічними актами у

сфері поводження з твердими побутовими відходами виконується не на належному рівні, що насамперед пов'язано із станом основних фондів підприємств санітарного очищення.

Середній показник зношеності спеціального автотранспорту для збирання і перевезення твердих побутових відходів, кількість якого понад 4 тис. одиниць, сягає близько 70%. В більшості населених пунктів застарілі типи контейнерів, які не відповідають технологічним, санітарно-епідеміологічним та екологічним вимогам. Підприємства працюють за низькими тарифами, які не забезпечують стовідсоткове покриття витрат на надання послуг із вивезення твердих побутових відходів, не дозволяють підприємствам дотримуватися відповідних технологічних, санітарних та екологічних норм і правил, оновлювати парк сміттєзбиральної техніки, впроваджувати сучасні технології тощо.

Низька інноваційно-інвестиційна активність суб'єктів господарювання у сфері поводження з твердими побутовими відходами виражається у повільних темпах впровадження сучасних ефективних технологій поводження з твердими побутовими відходами — роздільного збирання, сортування, енергетичної утилізації та ін. Ринковий механізм використання твердих побутових відходів в енергетичних цілях та як джерела вторинної сировини є недосконалим внаслідок недостатніх темпів розвитку його організаційно-виробничої інфраструктури та відсутності дієвих економічних стимулів залучення у цю сферу малого і середнього бізнесу, що передбачено ст. 40 Закону України «Про відходи».

Однією з головних причин виникнення проблеми можна вважати низький рівень участі громадськості у сфері поводження з твердими побутовими відходами, пасивне ставлення населення до її проблем. Зокрема, недостатній рівень екологічної освіти та виховання усіх верств населення зумовлює низький рівень упровадження роздільного збирання твердих побутових відходів у населених пунктах України.

Розв'язання проблеми, що склалася у сфері поводження з твердими побутовими відходами, можливе шляхом:

- упровадження роздільного збирання та сортування твердих побутових відходів із метою максимального використання та виключення безповоротного втрачання їх компонентів під час захоронення, унеможливлення надходження у навколишнє середовище небезпечних побутових відходів, зменшення земельних площ, необхідних для розміщення полігонів твердих побутових відходів;
- визнання захоронення найбільш неефективною технологією поводження з твердими побутовими відходами та перехід до сучасних високоефективних методів їх утилізації та знешкодження;
- упровадження сучасних ефективних технологій енергетичної утилізації твердих побутових відходів на основі організації виробництва сучасного обладнання з залученням світового досвіду та вітчизняних розробок і створення вітчизняної індустрії виробництва обладнання для сфери поводження з твердими побутовими відходами;
- удосконалення технології захоронення залишків твердих побутових відходів, що не можуть бути перероблені або утилізовані (зокрема, шляхом упровадження різних технологій захоронення брикетованих відходів) з метою максимального унеможливлення їхнього негативного впливу на довкілля;
- рекультивації земель, зайнятих звалищами твердих побутових відходів;
- проведення постійної роботи щодо поліпшення екологічної свідомості населення.

Конкретні питання в сфері поводження з побутовими відходами в містах України

Згідно з положеннями Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (стаття 30) вирішення питань збирання, транспортування, утилізації та знешкодження побутових відходів належить до компетенції виконавчих органів сільських, селищних, міських рад.

Статтями 82 та 152 Кодексу України «Про адміністративні правопорушення» у разі порушення вимог щодо поводження з відходами або державних стандартів, норм і правил у сфері благоустрою населених пунктів передбачено накладання штрафу на громадян — від 20 до 80 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (340-1360 грн.) і на посадових осіб, громадян-суб'єктів підприємницької діяльності — від 50 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (850-1700 грн.).

У сфері поводження з побутовими відходами є цілий перелік нормативно-правових актів:

Нормативно-правовий акт	Найменування документа
Закон України	«Про відходи»
Закон України від 21.01.2010 р.	«Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері поводження з відходами»
Постанова Кабінету Міністрів України від 04.03.2004 р. №265	«Про затвердження Програми поводження з твердими побутовими відходами»
Постанова Кабінету Міністрів України від 26.07.2006 р. №1010	«Про затвердження Порядку формування тарифів на послуги з вивезення побутових відходів»
Постанова Кабінету Міністрів України від 10.12.2008 р. №1070	«Про затвердження Правил надання послуг із вивезення побутових відходів»
Постанова Кабінету Міністрів України від 07.10.2009 р. №1048	«Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності у сфері благоустрою населених пунктів, галузі поховання і сфері вивезення побутових відходів та визначається періодичність здійснення планових заходів державного нагляду (контролю)»
Наказ Мінбуду від 10.01.2006 р. №2	«Про затвердження Рекомендацій щодо підготовки місцевих програм поводження з твердими побутовими відходами»
Наказ Мінбуду від 10.01.2006 р. №5	«Про затвердження Рекомендацій з удосконалення експлуатації діючих полігонів та звалищ твердих побутових відходів»
Наказ Мінбуду від 10.01.2006 р. №6	«Про затвердження Рекомендацій із розроблення схем санітарної очистки населених пунктів»
Наказ Мінбуду від 10.01.2006 р. № 8	«Про затвердження Методики розроблення оцінки впливу на навколишнє природне середовище для об'єктів поводження з твердими побутовими відходами»
Наказ Мінбуду від 30.11.2006 р. №396	«Про затвердження Методики впровадження двоетапного перевезення твердих побутових відходів»
Наказ Мінбуду від 19.09.2006 р. №308	«Про затвердження форми звітності №1-ТПВ та Інструкції щодо заповнення форми звітності №1-ТПВ «Звіт про поводження з твердими побутовими відходами»

Наказ Мінбуду від 01.02.2007 р. №32	«Про затвердження Програми перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців сфери житлово-комунального господарства у сфері поводження з твердими побутовими відходами»
Наказ Мінбуду від 05.04.2007 р. №120	«Про затвердження Зразку санітарно-технічного паспорта полігону твердих побутових відходів та Методичних рекомендацій щодо його заповнення»
Наказ Мінжитлокомунгоспу від 21.10.2008 р. №311	«Про затвердження Примірного положення про підприємство у сфері поводження з твердими побутовими відходами»
Наказ Мінжитлокомунгоспу від 02.10.2008 р. №295	«Про затвердження Методичних рекомендацій по впровадженню системи моніторингу у сфері поводження з твердими побутовими відходами»
Наказ Мінжитлокомунгоспу від 05.08.2008 р. №242	«Про затвердження Методичних рекомендацій з організації роздільного збирання твердих побутових відходів»
Наказ Мінжитлокомунгоспу від 10.08.2009 р. №243	«Про затвердження Методичних рекомендацій про застосування Порядку формування тарифів на послуги з вивезення побутових відходів»
Наказ Мінжитлокомунгоспу від 25.03.2009 р. №75	«Про затвердження Методичних рекомендацій для визначення норм часу з перевезення побутових відходів»
Наказ Мінжитлокомунгоспу від 16.02.2010 р. №38	«Про затвердження Методичних рекомендацій із формування громадської думки щодо екологічнобезпечного поводження з побутовими відходами»
Наказ Мінжитлокомунгоспу від 16.02.2010 р. №39	«Про затвердження Методичних рекомендацій з визначення морфологічного складу твердих побутових відходів»
Наказ Мінжитлокомунгоспу від 22.03.2010 р. №75	«Про затвердження Рекомендаційних норм надання послуг з вивезення побутових відходів»
Наказ Мінжитлокомунгоспу від 30.03.2010 р. №78	«Про затвердження СОУ ЖКГ «Технологія перероблення органічної речовини, що є у складі побутових відходів»
Наказ Мінжитлокомунгоспу від 01.06.2010 р. №170	«Про затвердження Норм часу на роботи із збирання та перевезення побутових відходів»
Наказ Мінжитлокомунгоспу від 07.06.2010 р. №176	«Про затвердження Методичних рекомендацій з організації збирання, перевезення, перероблення та утилізації побутових відходів»
Наказ Мінжитлокомунгоспу від 30.07.2010 р. №259	«Про затвердження Правил визначення норм надання послуг з вивезення побутових відходів»
Наказ Мінжитлокомунгоспу від 01.12.2010 р. №435	«Про затвердження правил експлуатації полігонів побутових відходів»
Наказ Мінжитлокомунгоспу від 31.12.2010 р. №484	«Про затвердження СОУ ЖКГ «Побутові відходи. Біогаз полігонів побутових відходів, що використовується у когенераційних установках»
Наказ Мінжитлокомунгоспу від 31.12.2010 р. №485	«Про затвердження СОУ ЖКГ «Побутові відходи. Технологія перероблення відходів пластмас, паперу та картону, що є у складі твердих побутових відходів»

Наказ Мінжитлокомунгоспу від 31.12.2010 р. №486	«Про затвердження СОУ ЖКГ «Побутові відходи. Технологія перероблення відходів скла, що є у складі твердих побутових відходів»
--	---

Закон України «Про відходи» встановлює такі вимоги щодо поводження з побутовими відходами:

- побутові відходи — відходи, що утворюються в процесі життя і діяльності людини в житлових та нежитлових будинках (тверді, великогабаритні, ремонтні, рідкі, крім відходів, пов'язаних із виробничою діяльністю підприємств) і не використовуються за місцем їх накопичення;
- сортування відходів — механічний розподіл відходів за їх фізико-хімічними властивостями, технічними складовими, товарними показниками тощо з метою підготовки відходів до їх утилізації чи видалення;
- роздільне збирання побутових відходів здійснюється їх власниками згідно з методикою роздільного збирання побутових відходів, яка затверджується центральним органом виконавчої влади з питань житлово-комунального господарства.

Одним із напрямів державної політики є створення умов для реалізації роздільного збирання побутових відходів шляхом запровадження соціально-економічних механізмів, спрямованих на заохочення утворювачів цих відходів до їх роздільного збирання.

Водночас передбачено вимоги щодо розроблення та затвердження схем санітарного очищення населених пунктів в межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці, організації роздільного збирання побутових відходів, норм надання послуг із вивезення побутових відходів, визначення юридичних осіб, які будуть здійснювати у межах певної території збирання та перевезення побутових відходів, до транспортних засобів з перевезення побутових відходів, до проектування, будівництва та експлуатація об'єктів термічного оброблення (спалювання) та захоронення побутових відходів.

Ст. 35-1 Закону України «Про відходи» «Вимоги щодо поводження з побутовими відходами»:

Поводження з побутовими відходами здійснюється відповідно до державних норм, стандартів і правил.

Під час проектування житлових будинків, громадських, виробничих, складських та інших споруд передбачається будівництво та облаштування контейнерних майданчиків для роздільного збирання і зберігання побутових відходів, урн для побутових відходів.

Великогабаритні та ремонтні відходи у складі побутових відходів мають збиратися окремо від інших різновидів побутових відходів.

Небезпечні відходи у складі побутових відходів збираються окремо від інших різновидів побутових відходів, а також мають відокремлюватися на етапі збирання чи сортування та передаватися спеціалізованим підприємствам, що одержали ліцензії на здійснення операцій у сфері поводження з небезпечними відходами.

Збирання та перевезення побутових відходів у межах певної території здійснюються юридичною особою, яка уповноважена на це органом місцевого самоврядування на конкурсних засадах, спеціально обладнаними для цього транспортними засобами.

Захоронення побутових відходів дозволяється тільки на спеціально обладнаних для цього полігонах/звалищах.

Забороняється проектування, будівництво та експлуатація полігонів побутових відходів без оснащення системами захисту ґрунтових вод, вилучення та знешкодження біогазу та фільтрату.

Забороняється несанкціоноване скидання і розміщення відходів, у тому числі побутових, у підземних горизонтах, на території міст та інших населених пунктів, на територіях природно-заповідного фонду, на землях природоохоронного, оздоровчого,

рекреаційного та історико-культурного призначення, в межах водоохоронних зон та зон санітарної охорони водних об'єктів, у інших місцях, що може створювати небезпеку для навколишнього природного середовища та здоров'я людини.

Термічне оброблення (спалювання) побутових відходів дозволяється лише на спеціально призначених для цього підприємствах чи об'єктах.

Спалювання побутових відходів дозволяється лише на енергетичні **цїлі** з метою одержання теплової та/або електричної енергії.

Власники або наймачі, користувачі, у тому числі орендарі житлових будинків, земельних ділянок, укладають договори з юридичною особою, яка в установленому порядку визначена виконавцем послуг на вивезення побутових відходів, здійснюють оплату таких послуг та забезпечують роздільне збирання побутових відходів.

Відповідно до ст. 25 Закону України «Про відходи» до компетенції спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань житлово-комунального господарства у сфері поводження з відходами належить:

- здійснення заходів щодо реалізації державної політики у сфері поводження з побутовими відходами, забезпечення розроблення та виконання державних програм у сфері поводження з побутовими відходами, планів та заходів у сфері поводження з побутовими відходами;
- координація діяльності місцевих органів виконавчої влади у сфері поводження з побутовими відходами;
- нормативно-методичне забезпечення з питань поводження з побутовими відходами;
- розроблення та затвердження державних стандартів, норм і правил у сфері поводження з побутовими відходами;
- погодження республіканських Автономної Республіки Крим, обласних (міст Києва та Севастополя) програм у сфері поводження з побутовими відходами;
- встановлення за погодженням із спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань охорони навколишнього природного середовища та спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення порядку розроблення, погодження та затвердження схем санітарного очищення населених пунктів;
- затвердження за погодженням із спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань охорони навколишнього природного середовища правил експлуатації та утримання об'єктів поводження з побутовими відходами.

Повноваження органів місцевого самоврядування у сфері поводження з побутовими відходами встановлені законами України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про житлово-комунальні послуги», «Про відходи». До повноважень належать:

- вирішення питань у сфері поводження з небезпечними відходами;
- визначення на конкурсних засадах юридичних осіб, які здійснюють у межах певної території збирання та перевезення побутових відходів спеціально обладнаними для цього транспортними засобами;
- визначення території для розміщення відходів та надання дозволів на будівництво або реконструкцію об'єкта поводження з побутовими відходами на відповідній території селища або міста у порядку, визначеному законодавством;
- здійснення контролю за діяльністю суб'єктів підприємницької діяльності у сфері поводження з відходами;
- здійснення контролю за додержанням юридичними та фізичними особами вимог у сфері поводження з побутовими та виробничими відходами та розгляд справ про адміністративні правопорушення або передача їх матеріалів на розгляд інших державних органів у разі порушення законодавства про відходи;

- управління об'єктами житлово-комунального господарства, що перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад, забезпечення їх належного утримання та ефективної експлуатації, необхідного рівня та якості послуг населенню;
- організація збирання і видалення ТПВ, створення полігонів для їх захоронення;
- розроблення та затвердження схем санітарного очищення населених пунктів і впровадження систем роздільного збирання побутових відходів;
- затвердження місцевих і регіональних програм поводження з ТПВ та контроль за їх виконанням;
- затвердження норм споживання та якості послуг із вивезення побутових відходів, контроль за їх дотриманням;
- вживання заходів для стимулювання суб'єктів господарювання, які здійснюють діяльність у сфері поводження з ТПВ;
- визначення виконавця послуг із вивезення ТПВ відповідно до законодавства;
- визначення на конкурсних засадах підприємств, установ, організацій, відповідальних за утримання об'єктів сфери поводження з ТПВ;
- встановлення тарифів на послуги з вивезення ТПВ відповідно до законодавства;
- ліквідація несанкціонованих і неконтрольованих звалищ відходів;
- затвердження правил благоустрою територій населених пунктів;
- сприяння роз'ясненню законодавства про поводження з ТПВ серед населення, створення необхідних умов для стимулювання залучення населення до збирання і заготівлі окремих видів ТПВ як вторинної сировини;
- забезпечення населення послугами з вивезення ТПВ необхідного рівня та якості;
- встановлення зручного для населення режиму роботи виконавців послуг та якості.

У 2011 році Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України заплановано розробити та затвердити такі нормативно-правові акти:

- Галузеві будівельні норми «Підприємства сортування та перероблення твердих побутових відходів. Вимоги технологічного проектування».
- Зміни до Порядку формування тарифів на послуги з вивезення побутових відходів, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 26.06.2006 р. №1010, якими передбачено врахування при формуванні тарифу на послуги з вивезення побутових відходів таких, як небезпечні відходи у складі побутових відходів (мета — приведення у відповідність до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері поводження з відходами» від 21.01.2010 р. №1825-VI); визначення у складі прямих витрат утримання нематеріальних активів адміністративного призначення (що фактично вже фінансується за рахунок прибутку, проте відсутній механізм їх компенсації); пропонується визначити поняття інвестиційної програми підприємства у сфері поводження з побутовими відходами.
- Зміни до Правил надання послуг із вивезення побутових відходів, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 10.12.2008 р. №1070, якими передбачено, зокрема, обов'язкове визначення на конкурсних засадах виконавця послуг із вивезення побутових відходів із певної території відповідним органом місцевого самоврядування; підготовка та затвердження схеми санітарного очищення населених пунктів із забезпеченням роздільного збирання побутових відходів, у тому числі окремого збирання небезпечних побутових відходів.
- Державні санітарні правила і норми «Санітарні правила утримання територій населених пунктів» згідно з наказом Міністерства охорони здоров'я, які передбачають встановлення вимог до санітарного очищення територій населених місць, а також правил виконання робіт із належного прибирання об'єктів благоустрою та державного

санітарно-епідеміологічного нагляду в сфері благоустрою населених пунктів і поводження з відходами.

- Порядок проведення конкурсу на надання послуг з вивезення побутових відходів.
- Методика роздільного збирання побутових відходів.
- Правила експлуатації деяких об'єктів поводження з побутовими відходами.
- Будівельні норми «Система містобудівної документації. Склад, зміст, порядок розроблення, погодження та затвердження схеми санітарного очищення населеного пункту».
- ДСТУ «Контейнери для збирання побутових відходів. Загальні технічні вимоги».

Роль об'єднань співвласників багатоквартирних будинків у системі роздільного збирання побутових відходів

Відповідно до Закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» об'єднання співвласників багатоквартирного будинку — юридична особа, створена власниками для сприяння використанню їхнього власного майна та управління, утримання і використання неподільного та загального майна.

Як свідчить світовий, а також вже і вітчизняний досвід із впровадження системи роздільного збирання окремих компонентів твердих побутових відходів, обов'язковими умовами для цього є:

- свідома участь у роздільному збиранні окремих компонентів твердих побутових відходів населення, що досягається шляхом виховання та стимулювання людей;
- наявність ініціативної групи мешканців, здатної організувати інших жителів будинку з метою впровадження та належного функціонування системи роздільного збирання окремих компонентів твердих побутових відходів;
- одночасний із розміщенням контейнерів або інших місткостей для роздільного збирання окремих компонентів твердих побутових відходів початок виховної і просвітницької роботи серед населення;
- своєчасне збирання та перевезення як змішаних відходів, так і окремих компонентів, зібраних населенням роздільно, недопущення переповнення контейнерів і утворення «міні-звалищ» біля контейнерів;
- унеможливлення завантаження у той самий сміттєвоз змішаних відходів і роздільно зібраних компонентів твердих побутових відходів;
- продовження роботи з впровадження роздільного збирання, навіть у разі отримання на перших етапах негативних результатів, пошук шляхів виправлення ситуації;
- наявність підприємств із перероблення окремих компонентів твердих побутових відходів або підприємств, у технології яких передбачено використання відповідної вторинної сировини;
- рівність, а ефективніше — перевищення вартості приймання вторинної сировини на підприємствах із перероблення окремих компонентів твердих побутових відходів або підприємствах, у технології яких передбачено використання відповідної вторинної сировини, над витратами на її збирання та перевезення (логістика).

Сьогодні досвід існування вже створених в Україні ОСББ свідчить, що власників багатоквартирних будинків, які створили ОСББ, відрізняє від мешканців багатоквартирних будинків інших форм організації зрілість для прийняття самостійних рішень, спроможність діяти власноруч, наявність цілеспрямованої та активної ініціативної групи, очолюваної здебільшого ініціативною і відповідальною людиною, постійний контроль за виконанням робіт, термінами, якістю матеріалів та послуг, прозорі процедури прийняття рішень, проведення конкурсів та прийняття виконаних робіт, підтримка з боку міської влади тощо. Зважаючи на це, можна сказати, що мешканці багатоквартирних будинків, де створені ОСББ, — найбільш підготовлені для впровадження та ефективної роботи системи роздільного збирання окремих компонентів твердих побутових відходів у багатоповерховій житловій забудові.

Роль об'єднань співвласників багатоквартирних будинків вбачається як участь найбільш підготовленої групи населення у загальноміській програмі впровадження роздільного збирання окремих компонентів твердих побутових відходів у житловій забудові міста, яка має бути організована органами місцевого самоврядування та за умови виконання саме органами місцевого самоврядування за участю приватних підприємств, що здійснюють діяльність із збирання та заготівлі вторинної сировини вищенаведених обов'язкових умов впровадження та функціонування роздільного збирання побутових відходів.

Правила надання послуг із вивезення побутових відходів

Правила надання послуг із вивезення побутових відходів затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 10.12.2008 р. №1070 та визначають механізм надання суб'єктами господарювання, незалежно від форми їх власності, послуг із вивезення побутових відходів у містах, селищах і селах (далі — послуги).

Власники або балансоутримувачі житлових будинків, земельних ділянок укладають договори з особою, яка визначена виконавцем послуг з вивезення побутових відходів, та забезпечують роздільне збирання побутових відходів.

Договори про надання послуг укладаються відповідно до типового договору, наведеного у додатку 1.

Виконавець послуг визначається у межах певної території на конкурсних засадах. Збирання та перевезення побутових відходів здійснюється спеціально обладнаними для цього транспортними засобами.

Послуги надаються з урахуванням розміру території, схеми санітарного очищення, затвердженої в установленому порядку, та інших умов, передбачених законодавством у сфері житлово-комунального господарства.

Надання послуг із вивезення відходів як вторинної сировини, що є у складі побутових відходів, здійснюється з урахуванням вимог статей 35 і 35¹ Закону України «Про відходи».

Обсяг надання послуг розраховується на підставі норм, затверджених органом місцевого самоврядування.

Норми надання послуг визначаються на підставі правил, встановлених центральним органом виконавчої влади з питань житлово-комунального господарства.

Зазначені норми переглядаються один раз на п'ять років.

Мінімальна добова норма надання послуг з вивезення на одну людину для великогабаритних відходів становить 0,08 кг (0,4 л); для ремонтних відходів на одну людину — 0,11 кг (0,15 л) ; для рідких відходів на одну людину — 25 л, для небезпечних відходів на одну людину — 0,01 кг (0,05 л).

Критерієм якості послуг є дотримання:

- графіка вивезення побутових відходів (за винятком настання обставин непереборної сили), погодженого з органом місцевого самоврядування;
- вимог стандартів, нормативів, норм, порядків і цих Правил.

Контроль якості послуг здійснюється шляхом перевірки дотримання стандартів, нормативів, норм, порядків і цих Правил комісією, утвореною з ініціативи чи за участі органу місцевого самоврядування та/або органу самоорганізації населення і членів правліль об'єднань співвласників багатоквартирних будинків, житлово-будівельного кооперативу, молодіжного житлового комплексу.

Під час укладання договору про надання послуг:

- сторони узгоджують графік їх надання виходячи з потреби споживача, норм надання та якості послуг;
- виконавець послуг на вимогу споживача зобов'язаний пред'явити: правила надання послуг; графік вивезення відходів; тарифи на надання послуг; інформацію про пільги, передбачені законодавчими актами для окремих категорій населення.

У разі надання одноразової послуги замовлення складається за погодженням сторін згідно з формою, що встановлюється її виконавцем.

У платіжному документі передбачаються графи для зазначення даних про:

- об'єм побутових відходів (окремо для твердих, великогабаритних, ремонтних, рідких; у разі роздільного збирання твердих відходів — окремо для кожного виду побутових відходів як вторинної сировини);
- тарифи на надання послуг;

- суму, що підлягає сплаті.

При зміні вартості послуги її виконавець повідомляє не пізніше ніж за 30 днів про це споживачеві з зазначенням причин і відповідних обґрунтувань.

У разі надання відповідно до законодавчих актів окремим громадянам пільг плата за послуги вноситься на підставі поданих виконавцю документів, що підтверджують право на пільги та їх розмір.

За порушення графіка надання послуг, інших умов договору про надання послуг їх виконавець несе відповідальність згідно з законодавством.

Власники побутових відходів, що уклали договори на розміщення відходів із підприємствами комунального господарства, та власники відходів, які одержали ліцензію на збирання і заготівлю окремих видів відходів як вторинної сировини, звільняються від одержання лімітів на утворення та розміщення відходів, відповідно до п. 8 Постанови Кабінету Міністрів України від 03.08.1998 р. №1218 «Про затвердження Порядку розроблення, затвердження і перегляду лімітів на утворення та розміщення відходів».

Варто пам'ятати, що Правилами надання послуг із вивезення побутових відходів визначено, що рідкі відходи — це побутові відходи, що утворюються у будинку за відсутності централізованого водопостачання та каналізації і зберігаються у вигрібних ямах.

Порядок формування тарифів на послуги з вивезення побутових відходів

У сфері поводження з побутовими відходами повноваження щодо регулювання (встановлення) тарифів відповідно до статей 14 та 31 Закону України «Про житлово-комунальні послуги» мають органи місцевого самоврядування.

Виконавці послуг здійснюють розрахунки економічно обґрунтованих витрат на надання послуг із вивезення побутових відходів і подають їх на затвердження органам місцевого самоврядування в установленому законодавством порядку.

Порядок формування тарифів на послуги з вивезення побутових відходів затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 26.07.2006 р. №1010.

Органи місцевого самоврядування затверджують тарифи на послуги з вивезення побутових відходів у розмірі економічно обґрунтованих витрат на їх надання. У разі затвердження тарифів на послуги з вивезення побутових відходів нижчими від розміру економічно обґрунтованих витрат на їх надання органи місцевого самоврядування зобов'язані відшкодувати з місцевого бюджету виконавцям різницю між затвердженим розміром тарифів та економічно обґрунтованими витратами на надання цих послуг.

Відповідно до статті 13 Закону України «Про житлово-комунальні послуги» послуга з вивезення побутових відходів може надаватися споживачам як окрема комунальна послуга або бути в складі послуги з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій.

Однак, враховуючи те, що питання встановлення тарифів на житлово-комунальні послуги завжди має соціально-політичний резонанс, перебування послуг із вивезення побутових відходів у складі послуг з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій стримує їх приведення до економічно обґрунтованих витрат на їх надання. Наприклад, якщо підіймається вартість палива, що використовується при переведенні побутових відходів, орган місцевого самоврядування має переглянути не тільки тариф на послугу з вивезення побутових відходів, а й тариф послуги з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій.

У зв'язку із цим Держжитлокомунгоспом наказом від 25.04.2005 р. №60 при затвердженні Порядку визначення виконавця житлово-комунальних послуг у житловому фонді статтю 3.4 було передбачено, що у разі прийняття органом місцевого самоврядування рішення про виведення робіт із вивезення побутових відходів із складу послуг з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій, виконавець таких робіт визначається відповідним органом місцевого самоврядування або його виконавчим органом. Рішення про визначення виконавця робіт із вивезення побутових відходів протягом трьох робочих днів з дати його прийняття має бути доведено до відома виконавців послуг з управління будинків, споруд або групою будинків для укладання відповідних договорів з виконавцями таких робіт.

Таким чином, цим Порядком надано право органам місцевого самоврядування самим вирішувати питання щодо виведення послуг із вивезення побутових відходів із плати за послуги з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій (квартирної плати) в житловому фонду в окрему комунальну послугу.

Згідно зі статтею 27 Закону України «Про житлово-комунальні послуги» та статтю 34-1 Закону України «Про відходи» орган місцевого самоврядування може обирати на конкурсних засадах виконавця послуг із вивезення побутових відходів з певної території відповідно до вимог цієї статті та статей 28 і 29 цього Закону за умови введення такої послуги до переліку житлово-комунальних послуг, право на здійснення яких виборюється на конкурсних засадах. Це вирішує проблемні питання, коли в один двір заїжджають три сміттєвоза різних компаній — один обслуговує житловий фонд, другий — магазин, третій — кафе, всі забруднюють повітря, створюють шумове навантаження тощо.

Статтею 1 Порядку формування тарифів на послуги з вивезення побутових відходів, затверджених постановою Кабінету Міністрів України, встановлено, що до послуг з

вивезення ТПВ належать операції поводження з побутовими відходами (збирання, зберігання, перевезення, перероблення, утилізація, знешкодження та захоронення), що здійснюються у населеному пункті згідно з правилами благоустрою, затвердженими органом місцевого самоврядування.

Врахування зазначених операцій поводження з побутовими відходами в складі послуг забезпечує дотримання вимог Закону України «Про відходи».

Згідно зі статтею 8 цього Порядку тарифи на послуги визначаються окремо за кожною операцією поводження з побутовими відходами та за видами побутових відходів (тверді, великогабаритні, ремонтні, рідкі).

Одиницею калькулювання послуг з вивезення побутових відходів при затвердженні тарифів прийнято 1 кубічний метр або тонна (за наявності вагового обладнання) побутових відходів.

Планування витрат для введення їх до повної планованої собівартості послуг за кожною операцією поводження з побутовими відходами здійснюється з урахування витрат з операційної діяльності, фінансових витрат, пов'язаних з основною діяльністю.

Перелік і склад статей витрат із надання послуг визначаються підприємством залежно від різновиду операції поводження з побутовими відходами й особливостей технологічного процесу.

Адміністративні витрати включаються до тарифів у розмірі, що не перевищує 15 відсотків планованої виробничої собівартості. Темпи зростання адміністративних витрат не повинні перевищувати визначеного рівня інфляції.

Витрати зі збуту послуг включаються до тарифів у розмірі, що не перевищує 5 відсотків планованої виробничої собівартості послуг.

Рівень рентабельності формується з урахуванням необхідності сплати податку на прибуток підприємств та спрямування частини отриманого прибутку на технічне переоснащення підприємств і не повинен перевищувати в цілому по підприємству 12 відсотків, а для категорій споживачів-бюджетних установ та інших споживачів — не повинен перевищувати 15 та 50 відсотків відповідно.

До тарифів на послуги включаються витрати зі створення резервного капіталу, що спрямовується на капітальні інвестиції, гранична величина яких визначається з урахуванням обсягу коштів, необхідних для забезпечення відтворення і розвитку основних засобів та нематеріальних активів, які підлягають амортизації.

Витрати зі здійснення капітальних вкладень, створення спеціальних інвестиційних фондів, забезпечення прибутковості інвестованого капіталу включаються до тарифів на строк не менше ніж п'ять років (у сумі, що не перевищує 20 відсотків загального обсягу витрат) згідно з погодженою в установленому порядку органами місцевого самоврядування інвестиційною програмою підприємства у сфері поводження з побутовими відходами у відповідному населеному пункті. У процесі формування тарифів підприємство визначає джерела фінансування капітальних інвестицій за рахунок амортизації та планованого прибутку.

Інвестиційна програма підприємства у сфері поводження з побутовими відходами передбачає здійснення заходів, пов'язаних з удосконаленням технологій, реконструкцією об'єктів, автоматизацією і диспетчеризацією, ресурсозбереженням, підвищенням екологічної безпеки і надійності роботи систем, та необхідні кошти (з виділенням тієї частини, що фінансується з прибутку).

До зазначеної програми додаються техніко-економічні розрахунки або бізнес-план, якими підтверджується ефективність передбачуваних вкладень та визначаються джерела інвестиційних ресурсів і строк реалізації проектів.

Із метою стимулювання скорочення питомих витрат матеріальних, паливно-енергетичних та трудових ресурсів кошти, що надійшли в результаті здійснення заходів з енергозбереження протягом строку дії тарифів, які передбачають витрати зі здійснення

капітальних вкладень, використовуються підприємством для відновлення активів та матеріального заохочення працівників.

До тарифів на послуги входять витрати з ремонту, реконструкції та іншого відновлення основних фондів у межах, визначених законодавством.

Тарифи збільшуються на суму податку на додану вартість.

Тарифи формуються для трьох груп споживачів — населення, бюджетних установ, інших споживачів. Групи споживачів визначаються на основі оцінки економічної обґрунтованості розподілу витрат між групами споживачів.

Тарифи, які встановлюються на рівні повної собівартості послуг, фіксуються на один рік.

Тарифи, куди входять витрати на здійснення капітальних вкладень, фіксуються на строк, передбачений для виконання програми розвитку підприємства.

Коригування тарифів протягом установленого строку їх дії здійснюється шляхом коригування індивідуальних складових витрат, за якими відбулися цінові зміни у бік збільшення або зменшення, що сприятиме забезпеченню економічної обґрунтованості та прозорості запровадження зазначеного механізму.

Висновок щодо розрахунків економічно обґрунтованих планованих витрат, пов'язаних із наданням послуг із вивезення побутових відходів, надає Державна інспекція з контролю за цінами або її територіальні органи в порядку, встановленому Мінекономіки.

Розробка схем санітарної очистки міст та програм поводження з побутовими відходами

Схеми санітарної очистки населених пунктів

Схема санітарної очистки розробляється в складі містобудівної документації або окремим документом і затверджується органом місцевого самоврядування або місцевими державними адміністраціями відповідно до Закону України «Про відходи».

Основними завданнями Схеми є визначення:

- черговості здійснення заходів із санітарного очищення населеного пункту;
- обсягів робіт із санітарного очищення населеного пункту;
- систем і методів поводження з побутовими відходами;
- необхідної кількості спеціально обладнаних транспортних засобів для збирання та перевезення побутових відходів, машин, механізмів, устаткування та інвентарю для здійснення робіт із прибирання території населеного пункту;
- доцільності проектування, будівництва, реконструкції, розширення об'єктів системи санітарного очищення, їх основних параметрів і місць розміщення;
- обсяги фінансування заходів, передбачених Схемою.

Схему розробляють на розрахунковий термін не більше ніж 25 років з виділенням першочергових (5 років) та довгострокових заходів.

Розроблення Схеми здійснюється з дотриманням законодавства України на підставі вихідних даних, які замовник зобов'язаний надати до початку виконання роботи.

Програма поводження з твердими побутовими відходами

Програму поводження з твердими побутовими відходами розробляє і затверджує орган місцевого самоврядування або місцева державна адміністрація відповідно до Закону України «Про відходи». Вона розробляється для регіонів або населених пунктів із значною кількістю населення та повинна складатися із таких частин:

- вступна частина;
- загальна характеристика регіону та аналіз існуючого стану сфери поводження з ТПВ;
- обґрунтування напрямків розвитку сфери поводження з ТПВ та основних заходів Програми;
- узагальнені дані та показники Програми, контроль і звітність про її виконання;
- заключна частина.

Зміст місцевої Програми поводження з твердими побутовими відходами може складатися з таких розділів та підрозділів:

1. Вступ.

У Вступі вказуються підстави та джерела підготовки місцевої Програми поводження з твердими побутовими відходами. Дається короткий аналіз стану поводження з ТПВ в даному регіоні (на даній території) та висвітлюються найбільш гострі проблеми цієї сфери. Наводяться прийняті в Програмі шляхи вирішення вказаних проблем та напрямки розвитку сфери поводження з ТПВ. Формулюються основна мета і завдання, які мають бути вирішені при реалізації Програми. Формується порядок розроблення і реалізації Програми.

2. Загальна характеристика регіону та аналіз існуючого стану сфери поводження з ТПВ.

Наводяться необхідні дані й показники щодо характеристики регіону, які безпосередньо пов'язані та впливають на поводження з побутовими відходами, здійснюється систематизація та аналіз цих даних, робляться висновки щодо специфіки місцевих умов та даються рекомендації стосовно їх урахування при розробленні Програми.

Здійснюється аналіз існуючої системи санітарного очищення і прибирання та стану сфери поводження з побутовими відходами, систематизуються та формуються вихідні дані для обґрунтування заходів Програми та напрямків розвитку техніки і технологій цієї сфери.

3. Обґрунтування напрямків розвитку сфери поводження з ТПВ та основних заходів Програми.

Проводиться аналіз переваг та недоліків тих чи інших напрямків розвитку техніки і технологій та зіставлення з сучасними вимогами. За допомогою необхідних розрахунків обґрунтовуються основні напрямки розвитку сфери поводження з ТПВ в даному регіоні, завдання і заходи при збиранні, переробленні та видаленні ТПВ: організаційно-управлінські, фінансово-економічні, технологічно-технічні, освітньо-виховні тощо.

Основними напрямками розвитку сфери поводження з ТПВ за розроблюваними місцевими Програмами мають бути: впорядкування звалищ і переведення їх у полігони та зменшення обсягів захоронення на них відходів; упровадження засобів механізації сучасного технічного рівня та оновлення парків сміттевозів, контейнерного господарства; впровадження новітніх високоефективних екологічно безпечних та ресурсозберігаючих технологій, які базуються на комплексному поєднанні різних методів перероблення ТПВ на основі організації роздільного збирання окремих компонентів ТПВ з подальшим їх сортуванням на спеціальних технологічних лініях, компостуванням органічної частини та складуванням (розміщенням) інертного до навколишнього природного середовища мінерального залишку, що не утилізується, на спеціальних полігонах.

Органічні компоненти можуть перероблятися також методами піролізу, зброджування, біодинамічної ферментації тощо. При сортуванні з відходів може вилучатися горюча фракція з подальшим спалюванням та використанням тепла. Відібрані компоненти вторинної сировини мають перероблятися в товарну сировину, будівельні вироби та товари широкого вжитку.

Для заходів, що потребують значних матеріальних і фінансових витрат (наприклад будівництво та реконструкція полігонів і звалищ; створення сміттєпереробних підприємств; будівництво сміттєспалювальних заводів, піролізних установок, установок промислового компостування, ділянок польового компостування тощо), розробляються техніко-економічні обґрунтування (ТЕО), попередні екологічна та санітарно-гігієнічна оцінки тощо.

При плануванні заходів Програми передбачаються відповідні механізми і порядок їх реалізації, визначаються обсяги і джерела фінансування.

4. Узагальнені дані та показники Програми, контроль і звітність про її виконання.

Наводяться узагальнені дані про заплановані заходи і показники місцевої Програми поводження з твердими побутовими відходами, а також очікувані результати та передбачувані наслідки. Крім того, наводяться запропоновані системи контролю і звітності про хід реалізації місцевої Програми поводження з твердими побутовими відходами, контролю за витратами на цільове фінансування заходів Програми та ефективністю використання цих коштів, методи та методики оцінки дієвості Програми, а також очікуваних результатів і можливих наслідків.

5. Заключна частина.

Наводяться основні результати проведеної роботи при розробленні місцевої Програми поводження з твердими побутовими відходами та узагальнюючі підсумки за результатами розроблень щодо окремих напрямків сфери дії Програми, зокрема, щодо реформування та розвитку системи санітарного очищення та прибирання населених пунктів даного регіону, її науково-технічного прогресу, вдосконалення сфери поводження з ТПВ, покращення екологічного та санітарного стану територій. Визначаються подальші дії, спрямовані на схвалення, затвердження та введення в дію і реалізацію місцевої Програми поводження з твердими побутовими відходами.

6. Додатки

Зведена таблиця заходів Програми.

Зведена таблиця обсягів та джерел фінансування за районами і містами обласного (республіканського) значення.

Заходи з упорядкування, технічного переоснащення, реконструкції, рекультивації, будівництва полігонів для захоронення ТПВ.

Заходи з оновлення парків сміттєвозів та контейнерного господарства.

Заходи зі створення мережі приймальних пунктів вторинної сировини.

Заходи зі створення мережі сміттеперевантажувальних станцій з сортувальним обладнанням, сміттепереробних підприємств, ділянок компостування органічних компонентів ТПВ.

Заходи нормативно-інструктивного забезпечення, рекламно-інформаційні, освітньо-виховні, організаційні.

Заходи з упровадження технологій роздільного збирання ТПВ.

Моніторинг виконання Програми та оцінка її результативності.

Для реалізації місцевої Програми поводження з твердими побутовими відходами місцева державна адміністрація формує робочу групу, яка обирає голову, що одночасно є керівником Програми.

Реалізація заходів Програми здійснюється відповідно до термінів, механізмів та обсягів фінансування, запланованих у Програмі.

У випадку невиконання заходів Програми у заплановані терміни через відсутність фінансування або з інших непередбачуваних причин, до Програми вносяться зміни в установленому порядку.

Муниципальні програми, моделі та методи створення загальноміських систем, комунальні підприємства та/або приватний бізнес у системі роздільного збирання, перевезення та подальшого перероблення ПЕТ-тари та паперу

Комплекс організаційних заходів для управління потоком твердих побутових відходів має такий перелік:

1. Розробка оптимальної схеми роздільного збирання і перевезення твердих побутових відходів залежно від місцевих умов.

Практичний досвід перероблення твердих побутових відходів показує, що не існує якогось одного універсального методу, що задовольняє сучасним вимогам економіки і ресурсозбереження. Конкретно для кожного регіону і населеного пункту метод перероблення твердих побутових відходів обирається, виходячи з місцевих умов:

- складу і властивостей твердих побутових відходів, зміни за сезонами року;
- річних обсягів утворення твердих побутових відходів;
- кліматичних умов;
- потреби в органічних добривах, енергетичних ресурсах і вторинній сировині;
- економічних факторів.

План заходів щодо поводження з твердими побутовими відходами ґрунтується на вивченні потоків відходів, оцінці наявних варіантів. До плану входить здійснення невеликих «експериментальних» проектів, застосовуючи такий фінансовий інструмент, як бізнес-плани, що дозволяють зібрати інформацію і набути досвіду.

2. Організація роздільного збирання окремих компонентів твердих побутових відходів за контейнерною схемою, а також (як альтернатива) центрів збирання і первинного оброблення побутових відходів.

Для того щоб такий центр працював, потрібно буде неодноразово сповіщати населення про його наявність і чітко пояснити правила користування: що в який контейнер складати, у якому вигляді тощо. Оскільки ефективність роботи центру залежить насамперед від ступеня участі населення, важливо правильно вибрати місце його розташування, адже що менше потрібно зусиль від населення, то більший відсоток його участі. Зручно, наприклад, розташовувати такий центр поблизу великого торгового центру, куди населення не рідше одного разу на тиждень ходить чи їздить по покупки. Навіть у разі невисокої участі населення такий центр здатний відігравати певну виховну роль, привертаючи увагу населення до проблеми відходів.

3. Економічне стимулювання всієї системи збирання, перероблення й утилізації вторинної сировини:

- розробка розцінок на вивезення відходів на пункти збирання залежно від кількості відходів, їхнього типу, ступеня забруднення механічними домішками і залишками пакувальних матеріалів;
- розробка системи матеріального стимулювання населення до здачі вторинної сировини;
- створення умов для належної роботи організацій, що здійснюють експлуатацію житлового фонду, зокрема, матеріальній зацікавленості їхніх співробітників у організації роздільного збирання твердих побутових відходів.

Використовуючи ринкові ціни на вторинні ресурси, розраховано, що в Україні через застосування сміттєпереробних комплексів, які у своєму складі мають сміттєсортувальну дільницю та дільницю з термічного оброблення твердих побутових відходів, можна отримати річний економічний ефект від реалізації вторинних ресурсів (але без урахування змін цін через підвищення пропозиції на відповідних ринках): паперу та картону — 180 млн. грн., металу — 225 млн. грн., склобою — 40 млн. грн., полімерів — 740 млн. грн., текстилю — 80 млн. грн., а також отримати тепло- або електроенергію для прилеглих мікрорайонів та

сміттєпереробних комплексів — 35 млн. грн. За рахунок повернення вторинних матеріалів в обіг сумарний річний економіко-екологічний ефект від цього становитиме 1300 млн. грн.

Інформаційні кампанії/мотиваційні принципи

У країнах світу будь-яка схема первинного сортування, збирання, транспортування і перероблення відходів передбачає обов'язкову інформаційну підтримку. Різновиди подібної підтримки можуть бути різні.

- Інформаційні брошури та інші друковані матеріали, поширювані у домашніх господарствах, офісах, установах й інших суб'єктах, що утворюють відходи. У таких матеріалах містяться докладні інструкції із сортування відходів, дані про ємкості для їх збирання, про способи і час вивезення; тут дають адреси пунктів збирання небезпечних і великогабаритних відходів; дають рекомендації з компостування органічних відходів; а також зазначають координати відповідних довідкових служб і урядових установ.

- Спеціалізовані інформаційні служби. Такі служби можуть бути організовані регіональними або муніципальними властями, а також спеціальними громадськими організаціями. Вони діють або як телефонні інформаційні пункти (так звані «зелені телефони»), або як інформаційні центри, проводяться як телефонні, так і особисті консультації з будь-яких питань, що стосуються поводження з відходами. Інформаційні центри працюють із населенням, організують лекції і практичні заняття для школярів і вихованців дитячих садків; можуть організовувати заняття для підприємств, компаній і організацій. Іноді такі центри створюються муніципалітетами при полігонах і/або підприємствах, що займаються переробленням і утилізацією відходів. У ряді випадків вони також можуть займатися координацією збирання і транспортування відходів у муніципалітеті/районі.

До освітньо-виховної та інформаційної кампанії повинні входити чотири компоненти:

- кампанії в засобах масової інформації;
- кампанії з підвищення поінформованості населення;
- кампанії у освітніх закладах;
- довідник із поводження з ТПВ.

До цієї діяльності для планування та підготовки інформаційного матеріалу можуть залучатися фахівці ПРООН/МПВСР.

Фінансування подібної інформаційної підтримки відбувається за рахунок різних державних і муніципальних програм, відповідних податків із фізичних і юридичних осіб, міжнародних програм, за рахунок засобів, які отримують такі інформаційні центри за надання деяких платних послуг тощо.

Методи моніторингу

Моніторинг поводження з побутовими відходами у населених пунктах України має здійснюватися на державному, регіональному та місцевому рівнях.

На державному рівні до методів моніторингу входять:

- аналіз результатів виконання Державної програми поводження з побутовими відходами, визначення та оновлення цілей та завдань держави у сфері поводження з побутовими відходами, а також розроблення законопроектів та нормативних вимог;
- здійснення оцінки та визначення пріоритетності проектів у сфері поводження з твердими побутовими відходами, фінансування яких може бути здійснене з державного бюджету;
- дослідження можливості внесення змін до законодавства України щодо створення економічних, правових та соціальних умов для впровадження роздільного збирання твердих побутових відходів;
- дослідження відповідності законодавства України у сфері поводження з побутовими відходами відповідному європейському законодавству.

На регіональному рівні до методів моніторингу входять:

- визначення можливостей співробітництва регіонів у сфері поводження з твердими побутовими відходами, в тому числі створення міжрегіональних об'єктів поводження з побутовими відходами, зокрема, підприємств сортування та перероблення окремих компонентів твердих побутових відходів;
- вивчення впливу об'єктів поводження з побутовими відходами на навколишнє природне середовище, особливо — полігонів твердих побутових відходів, розміщених на земельних територіях областей та обласних центрів, які приймають побутові відходи.

На місцевому рівні до методів моніторингу входять:

- визначення обсягів утворення побутових відходів (твердих, великогабаритних, ремонтних, рідких);
- визначення морфологічного складу твердих побутових відходів та здійснення оцінки й визначення організаційних заходів із впровадження роздільного збирання окремих компонентів твердих побутових відходів;
- дослідження обсягів побутових відходів, що утворюються у населеному пункті, які можуть бути перероблені або утилізовані, визначення рівня зменшення надходження побутових відходів на захоронення та відповідного коригування терміну експлуатації полігонів твердих побутових відходів;
- визначення обсягів фінансування з місцевого бюджету впровадження роздільного збирання та інших технологій перероблення та утилізації побутових відходів;
- аналіз шляхів та стимулів для залучення приватного бізнесу (вітчизняного та зарубіжного) до впровадження роздільного збирання окремих компонентів твердих побутових відходів, зокрема, для придбання контейнерів, проектування, будівництва та експлуатації підприємств із перероблення вторинної сировини, вилученої з твердих побутових відходів.

**Залучення місцевих та зарубіжних інвестицій у бізнес.
Публічно-приватне партнерство у сферу поводження з побутовими відходами**

Залучення місцевих та зарубіжних інвестицій у впровадження та ефективну роботу системи роздільного збирання окремих компонентів твердих побутових відходів може здійснюватися за такими напрямками:

- створення приватних підприємств із надання послуг із вивезення побутових відходів;
- створення підприємств, які здійснюють діяльність зі збирання та заготівлі вторинної сировини;
- створення підприємств із сортування та перероблення твердих побутових відходів та їх окремих компонентів.

Для того щоб залучити до впровадження та ефективної роботи системи роздільного збирання окремих компонентів твердих побутових відходів місцеві та зарубіжні інвестиції, система поводження з побутовими відходами повинна бути прозорою. Зокрема, повинні бути чітко визначені договірні та фінансові аспекти.

При цьому необхідний дієвий контроль з боку органів місцевого самоврядування щодо дотримання цими підприємствами природоохоронного законодавства та санітарних норм і правил, належного утримання та технологічного обслуговування експлуатованого обладнання й забезпечення якості надання послуг із вивезення побутових відходів.

Органи місцевого самоврядування, залучаючи до впровадження роздільного збирання окремих компонентів твердих побутових відходів приватний бізнес, повинні чітко сформулювати свої вимоги до претендентів, а саме:

- приватні підприємства за власний рахунок повинні встановити ємкості для збирання окремих компонентів твердих побутових відходів на території населеного пункту, місця розміщення контейнерів мають бути погоджені із відповідними організаціями, які здійснюють експлуатацію житлового фонду населеного пункту, а також із підприємствами невиробничої сфери — об'єктами утворення побутових відходів. Місця розміщення контейнерів повинні відповідати вимогам санітарних норм і правил;
- приватні підприємства повинні мати відповідні спеціально обладнані транспортні засоби для перевезення як змішаних побутових відходів, так і їх окремих компонентів;
- приватні підприємства повинні забезпечувати проектування, будівництво та експлуатацію підприємств, які здійснюють діяльність зі збирання та заготівлі вторинної сировини, а також підприємств із сортування та перероблення твердих побутових відходів та їх окремих компонентів із дотриманням вимог державних та галузевих будівельних норм, санітарного та природоохоронного законодавства.

Для укладання договорів на надання послуг із вивезення побутових відходів із приватними підприємствами органи місцевого самоврядування повинні мати кваліфікованих фахівців для розроблення договору, його обговорення, а також подальшого управління і моніторингу діяльності за договором. Крім того, варто розвивати навички та процедури ефективних дій для випадків порушення приватними підприємствами умов договору. У підготовці таких фахівців плідну допомогу можуть надати спеціалісти ПРООН/МПВСР.

Співробітництво ПРООН/МПВСР з органами місцевого самоврядування можливе за такими напрямками:

- розроблення та внесення доповнення «Вимоги до підприємства, що надає послуги з вивезення побутових відходів у житловій забудові, де створено ОСББ та впроваджується роздільне збирання окремих компонентів твердих побутових відходів» до документації з проведення конкурсу на надання послуг із вивезення побутових відходів на певній території, де розміщені будинки, у яких створено ОСББ та впроваджується роздільне збирання окремих компонентів твердих побутових відходів;

- дослідження морфологічного складу твердих побутових відходів за об'ємом та масою і розроблення рекомендацій щодо затвердження норм надання послуг із вивезення змішаних побутових відходів, а також їх окремих компонентів як вторинної сировини;
- розроблення матеріалів для проведення роботи щодо формування громадської думки щодо екологобезпечного поводження з відходами;
- проведення виховної і роз'яснювальної роботи щодо порядку здійснення роздільного збирання окремих компонентів твердих побутових відходів із виконавцями послуг із вивезення побутових відходів, а також іншими робітниками житлово-комунального господарства, що здійснюють діяльність у сфері благоустрою та поводження з побутовими відходами у місті, зокрема, у багатоповерхових будинках, де створені ОСББ.

Провідними європейськими країнами у вирішенні проблеми твердих побутових відходів (взаємопов'язані екологічні, економічні й технологічні проблеми) є Данія, Швеція, Бельгія, Нідерланди, Німеччина, Австрія та ін., де захороненню підлягають менше 20% твердих побутових відходів, а залишки в обсязі 45-60% перероблюються як вторсировина, отримання компосту. В більшості провідних країн спаленню піддаються 25-35% твердих побутових відходів.

Так, у Європейському Союзі працює понад 350 сміттєспалювальних підприємств. Тільки в Німеччині за останні 10 років були побудовані сміттєспалювальні заводи загальною потужністю 5 млн. т/рік; сумарна продуктивність німецьких сміттєспалювальних заводів складає 20 млн. т/рік.

У Нідерландах частка переробки побутових відходів на сміттєспалювальних заводах складає 41%, у Франції — 45%, Бельгії — 47%, Швеції — 56%, Японії — 74%, Швейцарії — 80%.

Водночас упровадження сміттєспалювальних технологій потребує комплексного підходу поводження з побутовими відходами: одночасного застосування роздільного збирання побутових відходів, сміттєсортування та сміттєспалювання з дотриманням санітарно-екологічних вимог.

Неабиякий інтерес до сфери поводження з побутовими відходами відчувається і в Україні з боку приватного капіталу та інвесторів. Найактуальнішими вважаються питання роздільного збирання ресурсоцінних компонентів ТПВ, сміттєсортування та сміттєпереробка, вилучення та утилізація біогазу. Капітальні інвестиції у вирішенні проблем із твердими побутовими відходами повинні бути орієнтовані на створення найбільш прогресивних моделей управління відходами.

В Україні, у містах Києві, Дніпропетровську, Донецьку, Сумах, Черкасах, Житомирі, працює компанія ГРІНКО з використання новітніх та інноваційних технологій у сфері поводження з побутовими відходами.

Починаючи з 2006 року, в Івано-Франківській області (м. Коломия), у містах Мукачеві, Львові та Львівській області працює австрійська фірма з поводження з побутовими відходами AVE.

Німецька фірма REMONDIS в Україні працює у 7 містах (зокрема, у Києві, Черкасах, Мелітополі, Запоріжжі та ін.) і обслуговує 1,5 млн. мешканців. Щорічно збирає та переробляє 500 тис. тонн побутових відходів. У Запоріжжі компанія побудувала сортувальну лінію потужністю 4 тис. тонн твердих побутових відходів щомісяця, що зменшує обсяг захоронення побутових відходів на 30%.

Французька фірма VEOLIA надає послуги в чотирьох містах України (Київ, Тернопіль, Чернівці, Ялта) у сфері поводження з побутовими відходами.

У 2004 році у результаті співпраці організації «Данське екологічне співробітництво з країнами Східної Європи» (DANCEE), Міністерства навколишнього середовища Данії та Державним комітетом України з питань житлово-комунального господарства була розроблена і затверджена «Національна стратегія поводження з твердими побутовими відходами в Україні».

За шість років, що пройшли з того часу, в Україні сталися певні зміни, зокрема, щодо удосконалення законодавства у сфері поводження з побутовими відходами, спрямованого на створення умов для зменшення обсягів утворення побутових відходів, призначення Міністерства з питань житлово-комунального господарства спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері поводження з побутовими відходами, визначення вимог до поводження з побутовими відходами. Прийнято Закон «Про житлово-комунальні послуги», яким визначені споживачі, виробники та виконавці послуг, в тому числі з вивезення побутових відходів, їх права та обов'язки, порядок взаємовідносин тощо.

Нині настав час для детального переосмислення положень «Національної стратегії поводження з побутовими відходами в Україні» 2004 року у світлі змін, що відбулися, та розроблення нових цілей і планів у цій сфері з урахуванням спрямованості політики держави на створення умов для розвитку в Україні повноцінного місцевого самоврядування шляхом децентралізації державного управління у контексті принципів Європейської хартії місцевого самоврядування. Саме на це спрямована робота Муніципальної програми врядування та сталого розвитку, що впроваджується Програмою розвитку ООН в Україні. Набутий Програмою досвід зі сприяння врядуванню за широкої участі громадян для покращення якості життя населення у 29 містах України свідчить про готовність до підтримки Програмою сфери поводження з побутовими відходами на національному та муніципальному рівнях і до участі разом із Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства, іншими зацікавленими організаціями у розробленні оновленої стратегії поводження з побутовими відходами у населених пунктах України.

Ураховуючи обмежені можливості державного бюджету, Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства проводить роботу зі створення умов для розвитку в галузі публічно-приватного партнерства, розширення міжнародних зв'язків України у сфері житлово-комунального господарства та залучення у галузь додаткових інвестиційних ресурсів. Підприємства галузі співпрацюють зі Світовим банком, Європейським банком реконструкції та розвитку, Європейським інвестиційним банком, банком KfW, із програмами та проектами Європейського Союзу та ін.

У рамках Угоди між урядом України та ФРН про консультування та технічне співробітництво за сприянням Мінжитлокомунгоспу в 2009 році Кременчуцькою міською радою з банком KfW (ФРН) підписано фінансову угоду з реалізації проекту «Утилізація твердих побутових відходів в місті Кременчук», яким передбачено провести санацію існуючого полігону із встановленням 6 свердловин для збору полігонного газу відповідно до механізму Кіотського протоколу.

У вересні 2010 року на Закарпатті стартував проект ЄС з управління побутовими відходами, спрямований на поліпшення управління відходами в країнах Східної Європи в рамках діючої програми Європейського інструменту сусідства та партнерства (ЄІСП). Проект «Утилізація відходів — ЄІСП Схід» спрямований на сприяння країнам-партнерам у їх зусиллях щодо зниження ризиків, пов'язаних із нераціональним використанням відходів, що створюють небезпеку забруднення навколишнього середовища для суспільства і природних ресурсів.

За підтримки Швейцарського бюро співробітництва фінансується швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні» (DESPRO). Термін реалізації вказаного проекту — 2007-2012 роки. Завданням проекту є розвиток можливостей громади покращувати якість життя своїх мешканців завдяки мобілізації людських, матеріальних ресурсів самої громади та залучення зовнішніх ресурсів.

Протягом першої трирічної фази проект DESPRO працював на місцевому, регіональному та національному рівнях на виконання таких завдань:

1. Розбудова децентралізованих моделей у наданні публічних послуг, зокрема, покращення комунальних (водопостачання) та соціальних послуг завдяки більшому залученню місцевих громад та об'єднань громадян.
2. Сприяння інтеграції моделі децентралізованого надання послуг у громаді в систему місцевої влади.
3. Врахування досвіду та кращих практик, отриманих в пілотних регіонах, при створенні «національного плану дій» щодо децентралізації.

Цільовими регіонами для реалізації проектних завдань було обрано Автономну Республіку Крим (Бахчисарайський, Нижньогірський та Ленінський райони та селища Останіне, Горностаївка, Берегове, Брянське, Віліне, Севастьянівка, Прирічне, Двуріччя, Пшеничне, Садове та Буревісник) і Вінницьку область (Тульчинський, Калинівський, Іллінецький райони та селища Іванів, Черепашинці, Гуцинці, Нова Гребля, Ульянівка, Кирнасівка, Шпиків, Суворівське, Крищенці, Дашів, Яструбинці, Іллінецьке, Слободище).

Друга фаза DESPRO — подальше впровадження напрацьованих моделей та досвіду в інших регіонах України, підтримка реформи місцевого самоврядування та реформи адміністративно-територіального устрою. В період з 2010 до 2012 року Проект здійснює подальшу підтримку громад із децентралізованого надання послуг, розширивши географію діяльності та спектр сфер впливу. Окрім Вінницької області та Криму, Проект працює у Сумській області. Крім сфери водопостачання, DESPRO підтримує місцеві проекти з утилізації твердих побутових відходів.

Проект «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» є спільним проектом Європейського Союзу та Програми розвитку ООН. Проект допомагає населенню малих міст та сільським громадам організовуватися, створюючи організації громад, та самостійно визначати пріоритети місцевого розвитку. Від початку діяльності проекту в 2007 році до вересня 2010 року його діяльність поширилася на 1125 сіл, селищ та малих міст України.

Метою «Муніципальної програми врядування та сталого розвитку», що також впроваджується Програмою розвитку ООН в Україні, є сприяння врядуванню за широкої участі громадян для покращення якості життя населення в містах України.

Муніципальна програма врядування та сталого розвитку активно допомагає органам місцевого самоврядування у таких містах, як Бахчисарай, Джанкой, Євпаторія, Зуя, Новоозерне, Первомайське, Щолкіне, Нижньогірський, Красногвардійське, Вінниця, Могилів-Подільський, Тульчин, Калинівка, Кіровське, Івано-Франківськ, Галич, Долина, Українка, Кагарлик, Рубіжне, Львів, Миколаїв, Вознесенськ, Рівне, Гола Пристань, покращити санітарне та епідемічне благополуччя населення шляхом створення необхідних умов для стимулювання залучення населення до збирання і заготівлі окремих видів ТПВ як вторинної сировини, забезпечення населення послугами з вивезення ТПВ необхідного рівня та якості.

Використовуючи підхід соціальної мобілізації, Програма сприяє створенню відповідних організацій місцевих громад жителів, навчальних закладів, малих бізнесових структур та організацій громадянського суспільства. Ці організації засновуються в обраних містах України за принципами самодопомоги та ефективного врядування. З допомогою інтервенцій Програми інституційна спроможність цих організацій розбудовується так, аби вони були спроможними планувати, мобілізувати ресурси й визначати пріоритети щодо вирішення своїх соціальних, економічних та екологічних проблем у сталий спосіб, що врешті сприятиме досягненню українських цілей розвитку тисячоліття. Це відбувається за підтримки відповідних міських рад та інших національних/міжнародних агенцій із розвитку. Міські ради включають плани громад до власних загальноміських планів розвитку та виділяють ресурси на впровадження таких планів. Отже, процес сталого місцевого розвитку відбувається у повному сенсі слова за принципом «знизу-вгору». Він рухається від місцевого рівня по всій схемі до національного рівня.

Головною метою Проекту «Програма розвитку та інтеграції Криму» є підтримка довгострокового сталого розвитку Автономної Республіки Крим з урахуванням її

національного та культурного різноманіття. Зокрема, діяльність ПРІК ПРООН спрямована на боротьбу з бідністю в сільських районах Криму шляхом упровадження ефективних моделей соціально-економічного розвитку й підтримку демократичних процесів, інститутів і партнерства.

Програма співпрацює з кримськими органами влади на всіх рівнях — сільськими, селищними, районними радами та державними адміністраціями, Верховною радою АРК, Радою міністрів АРК та профільними кримськими міністерствами, у тому числі Міністерством економіки, Міністерством освіти, Міністерством аграрної політики.

Фінансування проекту забезпечують уряд Канади (CIDA), Європейська Комісія та Програма розвитку ООН.

Крім того, ПРООН активно шукає партнерів для реалізації нових перспективних напрямків діяльності в Криму: підвищення потенціалу місцевих лідерів, створення інформаційного простору в сільській місцевості, забезпечення прозорості органів влади, просування гендерної рівності, реалізація ініціатив із підвищення ефективності використання енергетичних, водних та земельних ресурсів, тощо.

Набутий Програмою досвід зі сприяння врядуванню за широкої участі громадян для покращення якості життя населення у 29 містах України свідчить про готовність до підтримки Програмою сфери поводження з побутовими відходами на національному та муніципальному рівнях та до участі разом із Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства, іншими зацікавленими організаціями у розробленні оновленої стратегії поводження з побутовими відходами у населених пунктах України.

РЕКОМЕНДАЦІЇ
Всеукраїнського семінару з питань
поводження з твердими побутовими відходами
«Саночистка 2011»
 2-3 червня 2011 р., м. Бердянськ

Чистота населеного пункту — це імідж місцевої влади, який залежить від уміння цієї влади створити та підтримувати належне функціонування системи поводження з твердими побутовими відходами в гармонізації із екологічними та санітарно-епідеміологічними аспектами.

У роботі семінару взяли участь: представники місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, керівники підприємств, установ та організацій, які працюють у сфері поводження з побутовими відходами, представники громадських організацій і зарубіжних компаній.

Учасники семінару обговорили проблеми та перспективи розвитку сфери поводження з побутовими відходами, ознайомилися з набутим досвідом і сучасними технологіями, а також з можливостями підвищення рівня та якості послуг, відзначили необхідність комплексного підходу до вирішення проблем із поводження з побутовими відходами, першочерговість впровадження роздільного збору побутових відходів, сміттесортувальних та сміттєпереробних технологій, енергозберігаючих технологій, обговорили можливості вилучення та утилізації біогазу і фільтрату сміттєзвалищ та полігонів твердих побутових відходів.

Заслухавши і обговоривши доповіді та повідомлення, учасники семінару

відзначають:

- актуальність і важливість щорічного проведення Всеукраїнського семінару з питань поводження з побутовими відходами;
- наявність проблем в сфері поводження з побутовими відходами, які потребують вирішення, а саме: відсутність систем роздільного збирання твердих побутових відходів, їх утилізації та переробки, невідповідність тарифів на послуги з вивезення побутових відходів до собівартості їх надання, погіршення стану полігонів побутових відходів;
- необхідність залучення інвестицій у цю сферу;
- подальше сприяння розвитку конкурентного середовища;

рекомендують:

Міністерству регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства

- забезпечити виконання заходів «Програми поводження з твердими побутовими відходами», затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 04.03.2006 р .№265;
- прискорити подання в установленому порядку проекту Закону України «Про внесення змін до статті 2 Закону України «Про здійснення державних закупівель»;
- прискорити затвердження таких нормативних актів:
  - Змін до Порядку формування тарифів на послуги з вивезення побутових відходів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26.07.2006 р. №1010;

- Порядку проведення конкурсу на надання послуг із вивезення побутових відходів;
- Правил з експлуатації об'єктів перевантаження, сортування, перероблення та утилізації побутових відходів;
- Методики роздільного збирання побутових відходів,
- ДСТУ «Контейнери побутових відходів. Загальні технічні вимоги»;
- ДБН «Склад, зміст, порядок розроблення, погодження та затвердження схеми санітарного очищення населеного пункту»;
- сприяти пошуку інвесторів та залученню фінансових ресурсів у сферу поводження з побутовими відходами та впровадження нових технологій у регіонах;
- висвітлювати в засобах масової інформації шляхи вирішення проблем та питання реформування та розвитку сфери поводження з побутовими відходами в Україні;

місцевим органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування

- забезпечити затвердження місцевих програм поводження з твердими побутовими відходами, передбачивши їхнє фінансування;
- визначити на конкурсних засадах юридичних осіб, які здійснюють у межах певної території збирання та перевезення побутових відходів спеціально обладнаними для цього транспортними засобами;
- ініціювати питання укладання власниками або наймачами, користувачами, у тому числі орендарями житлових будинків, земельних ділянок договорів з юридичними особами, яка в установленому порядку визначена виконавцем послуг на вивезення побутових відходів;
- затвердити схеми санітарного очищення населених пунктів;
- затвердити норми надання послуг із вивезення побутових відходів;
- здійснювати контроль за додержанням юридичними та фізичними особами вимог у сфері поводження з побутовими відходами та розглядати справи про адміністративні правопорушення або передавати їх матеріали на розгляд інших державних органів у разі порушення законодавства про відходи;
- передбачити в місцевих бюджетах відшкодування різниці між затвердженими тарифами на послуги з вивезення побутових відходів та економічно обґрунтованими витратами на виробництво цих послуг;
- здійснити організаційні заходи щодо створення належної системи збирання побутових відходів;
- сприяти у впровадженні сучасних методів та технологій у сфері поводження з побутовими відходами: застосовувати роздільний збір побутових відходів, сміттесортування, сміттєпереробку, енергозберігаючих технологій, технології з видобутку і утилізації біогазу, знешкодження фільтрату на сміттєзвалищах та полігонах твердих побутових відходів;
- сприяти залученню інвестицій, використовувати лізингові та кредитні схеми для вирішення проблемних питань у сфері поводження з побутовими відходами;
- проводити роз'яснювальну роботу серед населення щодо шляхів зменшення негативного впливу відходів на навколишнє середовище і здоров'я людей;
- висвітлювати в засобах масової інформації шляхи вирішення проблем та питання реформування та розвитку сфери поводження з побутовими відходами в Україні.

**ТИПОВИЙ ДОГОВІР
про надання послуг
з вивезення побутових відходів**

_____ 20__ р.
(найменування населеного пункту)

_____ (найменування суб'єкта господарювання, що надає послуги,
_____ або балансоутримувача (уповноваженої ними особи)
в особі _____,
(посада, прізвище, ім'я та по батькові)
що діє на підставі _____,
(назва документа, дата і номер)
затвердженого _____
(найменування органу)
(далі - виконавець), з однієї сторони, і _____
(прізвище, ім'я та по батькові фізичної особи, що є власником

_____ (наймачем, орендарем) квартири (будинку)
або _____
(найменування юридичної особи)
в особі _____,
(посада, прізвище, ім'я та по батькові)
що діє на підставі _____,
(назва документа, дата і номер)
затвердженого _____
(найменування органу)
(далі - споживач), з другої сторони, уклали цей договір про
нижченаведене

Предмет договору

1. Виконавець зобов'язується згідно з графіком надавати послуги з вивезення побутових відходів, а споживач зобов'язується своєчасно оплачувати послуги за встановленими тарифами у строки і на умовах, передбачених цим договором (далі - послуги) на підставі рішення

_____ (назва, дата та номер акта про визначення
_____ виконавця послуг з вивезення побутових відходів)
та відповідно до схеми санітарного очищення, затвердженої
_____ (назва, дата та номер акта про затвердження схеми
_____ санітарного очищення населеного пункту)

Перелік послуг

2. Виконавець надає споживачеві послуги з вивезення твердих, великогабаритних, ремонтних і рідких відходів.

3. Послуги з вивезення твердих відходів надаються за _____ схемою.
(контейнерною, безконтейнерною - зазначити)

4. Для вивезення твердих відходів за контейнерною схемою використовуються технічно справні

_____ контейнери
(кількість)
місткістю _____ куб. метрів, що належать _____
(споживачеві,
_____
виконавцеві - зазначити)
у тому числі для роздільного збирання, зокрема, таких побутових
відходів:
полімерні відходи - _____
(кількість)
контейнерів місткістю _____ куб. метрів, що належать _____
_____
(споживачеві, виконавцеві - зазначити)
скло - _____ контейнерів місткістю _____ куб. метрів,
(кількість)
що належать _____;
(споживачеві, виконавцеві - зазначити)
папір - _____ контейнерів місткістю _____ куб. метрів,
(кількість)
що належать _____;
(споживачеві, виконавцеві - зазначити)
кольорові метали - _____ контейнерів місткістю _____
(кількість)
куб. метрів, що належать _____;
(споживачеві, виконавцеві - зазначити)
органічна речовина, що є у складі побутових відходів, -
_____ контейнерів місткістю _____ куб. метрів, що належать
(кількість)
_____
(споживачеві, виконавцеві - зазначити)
вторинна сировина, що є у складі побутових відходів, - _____
(кількість)
контейнерів місткістю _____ куб. метрів, що належать _____
_____
(споживачеві, виконавцеві - зазначити)
небезпечні відходи у складі побутових відходів, - _____
(кількість)
контейнерів місткістю _____ куб. метрів, що належать _____
(назва
_____
та місцезнаходження підприємства, що одержало ліцензію на
_____
здійснення операцій у сфері поводження з небезпечними відходами)
Виконавець вивозить тверді відходи за контейнерною схемою з
_____ до _____ години.
5. Для вивезення твердих відходів за безконтейнерною схемою
споживач зобов'язаний з _____ до _____ год та/або
з _____ до _____ год виставити у місцях, погоджених з виконавцем,
закриті ємкості з відходами місткістю не більш як 0,12 куб. метра.
6. Для вивезення великогабаритних і ремонтних відходів
використовується _____ контейнерів місткістю 8 і більше
(кількість)
куб. метрів, для розташування яких споживачем відповідно
до вимог санітарно-епідеміологічного законодавства відводиться
спеціальний майданчик з твердим покриттям за
адресою _____.
Контейнери належать _____.
(споживачеві, виконавцеві - зазначити)

Передача небезпечних відходів у складі побутових відходів здійснюється споживачами та виконавцями послуг з вивезення побутових відходів відповідно до вимог санітарного законодавства спеціалізованим підприємствам, що одержали ліцензії на здійснення операцій у сфері поводження з небезпечними відходами.

7. Завантаження відходів здійснюється:

твердих _____,

(споживачем, виконавцем - зазначити)

великогабаритних і ремонтних _____

(споживачем, виконавцем -

_____.

зазначити)

8. Виконавець вивозить:

рідкі відходи _____,

(строк або за заявкою споживача - зазначити)

але не рідше ніж один раз на шість місяців;

великогабаритні і ремонтні відходи _____

(строк або за заявкою

_____.

споживача - зазначити)

9. Тип та кількість спеціально обладнаних для цього транспортних засобів, необхідних для перевезення відходів, визначаються виконавцем.

Вимірювання обсягу та визначення якості послуг

10. Обсяг надання послуг розраховується виконавцем на підставі норм, затверджених органом місцевого самоврядування.

11. Розрахунок обсягу і вартості послуг здійснюється згідно з додатком 3 до Правил надання послуг з вивезення побутових відходів.

Оплата послуг

12. Розрахунковим періодом є календарний місяць.

13. У разі застосування щомісячної системи оплати послуг платежі вносяться не пізніше ніж до _____ числа періоду, що настає за розрахунковим.

У разі застосування попередньої оплати послуг платежі вносяться за _____ місяців у розмірі _____ гривень.

14. Послуги оплачуються _____

(готівкою або в безготівковій формі -

_____.

зазначити)

15. Плата вноситься на розрахунковий рахунок _____

(банківські реквізити)

через _____.

(найменування банківської установи або виконавця)

16. У разі потреби виконавець здійснює _____

(строк)

перерахунок вартості фактично наданих послуг та повідомляє споживачеві про його результати.

17. У разі зміни вартості послуги її виконавець повідомляє не пізніше ніж за 30 днів про це споживачеві із зазначенням причин і відповідних обґрунтувань.

18. Наявність пільг, передбачених законодавчими актами, підтверджується _____.

(назва документа, яким підтверджується надання пільг)

Права та обов'язки споживача

19. Споживач має право на:

- 1) одержання достовірної та своєчасної інформації про послуги з вивезення відходів, зокрема про їх вартість, загальну суму місячної плати, структуру тарифів, норми надання послуг і графік вивезення відходів;
- 2) відшкодування у повному обсязі збитків, заподіяних виконавцем унаслідок ненадання або надання послуг не в повному обсязі;
- 3) усунення виконавцем недоліків у наданні послуг у п'ятиденний строк з моменту звернення споживача;
- 4) перевірку стану дотримання критеріїв якості послуг;
- 5) внесення за погодженням з виконавцем у цей договір змін, що впливають на розмір плати за послуги;
- 6) зменшення розміру плати за послуги в разі недотримання графіка вивезення відходів;
- 7) несплату вартості послуг за період тимчасової відсутності споживача та/або членів сім'ї на підставі письмової заяви і документа, що підтверджує його відсутність - довідка з місця тимчасового проживання, роботи, лікування, навчання, проходження військової служби чи відбування покарання.

20. Споживач зобов'язується:

- 1) оплачувати в установленій договором строк надані йому послуги з вивезення відходів;
- 2) сприяти виконавцю у наданні послуг в обсязі та порядку, передбачених цим договором;
- 3) визначати разом з виконавцем місця розташування контейнерних майданчиків, створювати умови для вільного доступу до таких майданчиків, вигрібних ям;
- 4) обладнати контейнерні майданчики, утримувати їх у належному санітарному стані, забезпечувати освітлення в темний час доби;
- 5) забезпечити належне збирання та зберігання відходів, установлення необхідної кількості контейнерів для завантаження твердих, великогабаритних і ремонтних відходів з урахуванням унеможливлення їх переповнення; утримувати контейнери відповідно до вимог санітарних норм і правил;
- 6) обладнати вигрібні ями згідно з вимогами санітарних норм і правил, не допускати скидання до них інших відходів;
- 7) забезпечити роздільне збирання побутових відходів.

Права та обов'язки виконавця

21. Виконавець має право вимагати від споживача:

- 1) обладнати контейнерні майданчики та забезпечувати утримання у належному санітарно-технічному стані контейнерів, контейнерних майданчиків та вигрібних ям, що перебувають у власності споживача;
- 2) своєчасно збирати та належним чином зберігати відходи, встановлювати передбачену договором кількість контейнерів з метою запобігання їх переповненню;
- 3) забезпечувати роздільне збирання побутових відходів.

22. Виконавець зобов'язується:

- 1) надавати послуги відповідно до вимог законодавства про відходи, санітарних норм і правил, Правил надання послуг з вивезення побутових відходів, затверджених Кабінетом Міністрів України, та цього договору;
- 2) погодити із споживачем місця розташування контейнерних майданчиків, визначити їх кількість, необхідну для збирання побутових, великогабаритних і ремонтних відходів, перевіряти наявність таких майданчиків відповідно до розрахунків;
- 3) обладнати контейнерні майданчики та забезпечувати утримання у належному санітарно-технічному стані контейнерів та контейнерних майданчиків у разі перебування їх у власності виконавця;
- 4) збирати і перевозити відходи спеціально обладнаними для цього транспортними засобами;
- 5) ліквідувати звалище твердих відходів у разі його утворення на контейнерному майданчику через недотримання графіка перевезення, проводити прибирання в разі розсипання побутових відходів під час завантаження у спеціально обладнаний для цього транспортний засіб;

6) перевозити відходи тільки в спеціально відведені місця чи на об'єкти поводження з побутовими відходами;

7) надавати своєчасну та достовірну інформацію про тарифи на надання послуг, умови оплати, графік вивезення відходів;

8) усувати факти порушення вимог щодо забезпечення належної якості послуг та вести облік претензій, які пред'являє споживач у зв'язку з невиконанням умов цього договору;

9) прибувати протягом трьох годин на виклик споживача і усувати протягом 24 годин недоліки. У разі коли недоліки не усунуто протягом трьох робочих днів, проводити відповідний перерахунок розміру плати;

10) відшкодувати відповідно до закону та умов цього договору збитки, завдані споживачеві внаслідок ненадання або надання послуг не в повному обсязі;

11) зменшувати розмір плати за послуги в разі тимчасової відсутності споживача та/або членів його сім'ї на підставі його письмової заяви та документа, що підтверджує його/їх відсутність - довідка з місця тимчасового проживання, роботи, лікування, навчання, проходження військової служби чи відбування покарання.

Виконавець має також інші обов'язки відповідно до закону.

Відповідальність сторін за невиконання умов договору

23. Споживач несе відповідальність згідно із законом і цим договором за:

- 1) несвоєчасне внесення плати за послуги;
- 2) невиконання зобов'язань, визначених цим договором і законом.

24. Виконавець несе відповідальність за:

- 1) ненадання або надання не в повному обсязі послуг, що призвело до заподіяння збитків майну споживача, шкоди його життю чи здоров'ю;
- 2) невиконання зобов'язань, визначених цим договором і законом.

Розв'язання спорів

25. Спори за договором між сторонами розв'язуються шляхом проведення переговорів або у судовому порядку. Спори, пов'язані з пред'явленням претензій, можуть розв'язуватися в досудовому порядку шляхом їх задоволення.

26. У разі ненадання або надання послуг не в повному обсязі, зниження їх якості споживач викликає представника виконавця для складення акта-претензії, в якому зазначаються строки, види порушення кількісних і якісних показників тощо. Представник виконавця зобов'язаний прибути протягом _____ робочих днів.

(кількість)

27. Акт-претензія складається споживачем та представником виконавця і скріплюється їх підписом.

У разі неприбуття представника виконавця у _____ строк або його відмови від підпису акт уважається дійсним, якщо його підписали не менш як два споживачі або виборна особа будинкового, вуличного, квартального чи іншого органу самоорганізації населення.

28. Акт-претензія подається виконавцеві, який протягом трьох робочих днів вирішує питання про перерахунок розміру плати або надає споживачеві обґрунтовану письмову відмову в задоволенні його претензії.

Форс-мажорні обставини

29. Сторони звільняються від відповідальності за цим договором у разі настання непереборної сили (дії надзвичайних ситуацій техногенного, природного або екологічного характеру), що унеможлиблює надання та оплату послуги відповідно до умов цього договору.

Строк дії цього договору

30. Договір діє з _____ до _____ і набирає чинності з дня його укладення.

Умови зміни, продовження, припинення дії цього договору

31. Зміна умов договору проводиться у письмовій формі за взаємною згодою сторін.

У разі коли не досягнуто такої згоди, спір розв'язується у судовому порядку.

32. Договір вважається таким, що продовжений, якщо за місяць до закінчення строку його дії одна із сторін не заявила про відмову від договору або про його перегляд.

33. Дія договору припиняється у разі, коли: закінчився строк, на який його укладено. Договір припиняється також в інших випадках, передбачених законом.

Прикінцеві положення

34. Цей договір складено у двох примірниках, що мають однакову юридичну силу. Один з примірників зберігається у споживача, другий - у виконавця.

З Правилами надання послуг з вивезення побутових відходів та витягами із законодавства про відходи, санітарними нормами і правилами поводження з побутовими відходами та утримання території населених пунктів ознайомлений

_____
(підпис споживача)

Реквізити сторін

Споживач

Виконавець

_____
(прізвище, ім'я та по батькові (найменування юридичної особи, фізичної особи, паспортні дані

_____
(серія, номер, ким і коли що діє на підставі документа виданий);

_____
найменування юридичної особи, (назва, ким і коли що діє на підставі документа затверджений), відомості

_____
(назва, ким і коли затверджений), про державну реєстрацію та відомості про державну

_____
реєстрацію та банківські банківські реквізити) реквізити)

_____
Місце проживання фізичної особи, Місцезнаходження юридичної місцезнаходження юридичної особи особи

_____
(індекс, область, район, (індекс, область, район,

_____
місто, село, вулиця, номер місто, село, вулиця, номер будинку та квартири) будинку та квартири)

Ідентифікаційний номер _____ Ідентифікаційний код _____

Ідентифікаційний код _____

Підписи сторін

Споживач

Виконавець

М.П. (за наявності печатки)   М.П. (за наявності печатки)